

Hannamari Lehtorinne

TUNTEMATON SEKSI

Analyyysi vuoden 1974 SEKSI-lehden kirjeitä -palstasta

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Hannamari Lehtorinne: Tuntematon seksi – Analyysi vuoden 1974 SEKSI-lehden kirjeitä -palstasta
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2023

Tässä tutkielmassa tarkastellaan sitä, millainen tietämys SEKSI-asiatietoa aikuisille -lehden lukijoilla oli seksistä ja seksuaalisuudesta, ja millaisia kysymyksiä he lähettivät lehden lääkäriille vuonna 1974. Tämän lisäksi tuodaan esille sitä, miten pornolehtiin suhtauduttiin 1970-luvun alussa. Tutkielmassa tulee ilmi, millaiset asiat erityisesti huolettivat lehden lukijoita ja mihin he halusivat vastauksen. Lisäksi käsitellään sitä, millaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä ihmisten pelkojen taustalla oli ja millainen ilmapiiri seksuaalikysymyksiä ympäröi 1970-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tutkielma sijoittuu seksuaalihistorian tutkimusalueelle ja sen tarkoitus on luoda kokonaiskuva siitä, miten seksi ja seksuaalisuus koettiin suomalaisessa yhteiskunnassa. Aineistona on käytetty *SEKSI-asiatietoa aikuisille* -lehden 1974 vuosikertaa ja tarkemmin lehden kirjepalstaa, johon ihmiset lähettivät kysymyksiä. Tutkimus on toteutettu aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla, joka mahdollistaa aikalaiskäsitteiden ja hyvän kokonaiskuvan saamisen kirjeissä esiintyvistä huolista.

Läntisessä maailmassa 1960-luvulla alkanut seksuaalinen vallankumous vaikutti merkittävästi myös suomalaiseen yhteiskuntaan. Lainsäädännölliset uudistukset toivat muun muassa ehkäisyneuvonnan osaksi terveydenhuoltopalveluita, seksivalistuksen kouluihin, abortin helpomman saatavuuden ja homoseksuaalisuuden rikollisuuden poistamisen. Pornolehtien kuvien sensuuri vapautui ja ne kokivat ennätysmäisen suosion ja levikin 1970-luvulla. Erilaiset kirjepalstat, joihin ihmiset lähettivät kysymyksiä, olivat suosittuja. Tutkielmassa tuodaan esiin se, että vaikka seksistä puhuminen lisääntyi merkittävästi ja ilmapiiri oli 1960-luvun lopulta alkaen vapaampaa, oli 1970-luvun alun yhteiskunta vielä jonkin verran rajoittunut. Tutkielmassa korostuu se, että aineiston perusteella erityisesti vanhemmat ikäluokat ja miehet olivat tietämättömiä seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa, eivätkä he olleet saaneet tarpeeksi seksivalistusta kotona tai koulussa. Kirjeistä korostuu huoli siitä, onko kirjoittaja normaali tai ovatko tietynlaiset seksuaalisuuteen liittyvät ajatukset sallittuja. SEKSI-lehden kirjepalsta näyttäytyi paikkana, johon pystyi matalalla kynnyksellä ja anonyymisti kirjoittamaan huolistaan, sekä saamaan apua ja vertaistukea muiden kirjoittamista kirjeistä.

Avainsanat: seksi, seksuaaliterveys, seksuaalihistoria, seksuaalinen vallankumous

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset	1
1.2 Lähdemateriaali, metodi ja tutkimuskirjallisuus.....	2
1.3 Käsitteet	6
2. Suomalainen seksi ennen vuotta 1974	8
2.1 Salavuoteus ja siveys.....	8
2.2 Kohti vapaampaa seksiä	10
3. Pornolehdet suomessa	12
3.1 Sensuroinnista vapautumiseen?	12
3.2 Kannustusta ja kritiikkiä.....	14
4. Seksuaaliterveys lukijoiden huolenaiheena	16
4.1 Epävarmaa seksiä	16
4.2 Itsetyydytys ja seksivälineiden käyttö – Hyvää vai pahaa?	19
5. Kiellettyä ja sopimatonta – seksuaalirikokset ja aikanaan sopimattomina pidetyt seksuaalisen halun kohteet	22
5.1 Laittomat halut.....	22
5.2 Nimimerkki: Kumisaappaisiin ihastunut.....	25
5.2 ”Olenko ns. pyromaani?” Homoseksuaalisuus kirjeissä	27
6. Loppupäätelmät	29
Lähdeluettelo	32
I Painetut lähteet.....	32
II Tutkimuskirjallisuus	32
III Internetlähteet	35

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymykset

1970-luvun alussa rakennettiin suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Elettiin rakennemuutoksen aikaa, muutettiin maalta kaupunkiin, koulutusjärjestelmä uudistui ja sitä kehitettiin jatkuvasti sekä luotiin kattavat terveyden- ja sairaanhoitopalvelut.¹ Vahva taloudellisen kasvun aika sai ihmiset kiinnittämään enemmän huomiota myös kansanterveydellisiin seikkoihin, mikä mahdollisti sosiaaliturvan synnyn ja ajatuksen siitä, että ihmisen on taustastaan riippumatta saatava apua.²

Ihmisten arkielämä muuttui vähitellen, mikä näkyi muun muassa perhesuunnitteluna. 1960-luvulla käynnistynyt seksuaalinen vallankumous, ehkäisyvälineiden parempi saatavuus ja e-pillerien markkinoille tulo vaikutti suomalaisten käsitykseen seksin harrastamisesta. 1970-luvun alussa tuli monia erilaisia lakiuudistuksia, joilla on ollut suuri vaikutus suomalaisten seksielämään. Aborttilain uudistus 1970 ja homoseksuaalisuuden dekriminialisointi 1971 ovat omalta osaltaan muuttaneet ilmapiiriä ja suhtautumista seksiin ja erilaisiin seksuaalisuuksiin. Vuoden 1972 kansanterveyslaki toi perhesuunnittelupalvelut osaksi terveyskeskusten palveluita. 1970-luvulla perusterveydenhuollon kehitys näkyi myös siinä, että noin 99,6 prosenttia synnytyksistä tapahtui synnytysairaaloissa.³

Tutkielmassani tarkastelen, miten ihmisten käyttäytymisessä ilmeni 1970-luvun alkupuolella muutos suhteessa seksuaalisuuteen. Tällöin elettiin vielä eräänlaista murroskautta, kun 1960-luvun suuren rakennemuutoksen ja seksuaalisen vallankumouksen jälki on vielä näkyvillä. Mitä seksistä tiedettiin, mikä koettiin epäselväksi, mitä haluttiin tietää, mitä ymmärrettiin eri seksuaalisuuksista ja seksuaaliterveydestä. Työni pääkysymys on: *”Millaisia erilaisia ongelmia ja kysymyksiä SEKSI – Asiatietoa aikuisille -lehden lukijoilla oli vuonna 1974 ja miten lääkäri suhtautui näihin kysymyksiin.* Tuon työssäni esiin myös sitä, miten pornolehtiin, ja varsinkin tähän kyseiseen lehteen, on suhtauduttu 1970-luvulla.

Seksi ja seksuaalisuus ovat luonnollinen osa ihmisten elämää ja koskee jossain vaiheessa jokaista. Seksi ja seksuaalisuus ovat kuitenkin olleet pitkään suuri tabuaihe, josta puhuminen on voinut tuottaa häpeää, ja josta ei ole välttämättä edes ollut soveliasta puhua. Häpeä ja puhumattomuus ovat johtaneet tietämättömyyteen, jolla on voinut olla haitallisia vaikutuksia ihmisen terveyteen. Tällaisia haitallisia asioita on ollut muun muassa epätoivotut raskaudet ja raskaudesta johtuvat komplikaatiot ja

¹ Hannikainen 2018, 244.

² Harjula 2015, 239–242.

³ Harjula 2015, 257.

äärimmäiset teot, kuten lapsen surmaaminen epätoivotun raskauden jälkeen. Seksien ja seksistä kertovien lehtien historia Suomessa on mielenkiintoinen, eikä sitä mielestäni ole tutkittu tarpeeksi historiallisesta näkökulmasta. Varsinkin niin sanottujen pornolehtien historiaan liittyy paljon lehtien sensurointia ja epäselvyyksiä siitä, mikä on soveliaista julkaista.

1.2 Lähdemateriaali, metodi ja tutkimuskirjallisuus

Työn päälähdemateriaalina toimii *SEKSI- asiatietoa aikuisille* -lehden vuoden 1974 vuosikerta. Tällöin uuden aikakauden, yhteiskunnallisen muutoksen ja seksuaalisen vapautumisen jälki on vielä näkyvissä suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta tässä vaiheessa ollaan jo astumassa niin sanottuun uuteen aikaan kohti vielä vapaampaa seksiä. *SEKSI – asiatietoa aikuisille* oli porno/seksivalistuslehti joka ilmestyi 12 kertaa vuodessa vuosina 1972–1980. Monien pornolehtien kustantajana toimineen Timo Korpin mukaan lehden ensimmäiset numerot koostuivat Yhdysvalloista Suomeen tuotujen lehtien jutuista, jotka sisälsivät pääasiassa asiallisia ja valistavia kirjoituksia seksistä.⁴ Lehteä kustansi hollantilaislähtöinen Kustannus Oy Williams.⁵ Niin sanottujen pornolehtien lisäksi Kustannus Oy Williams kustansi myös kioskikirjallisuutta kuten erilaisia sarjakuvia ja lännentarinoita.⁶ Kustantamon toimipaikka sijaitsi vuonna 1974 Helsingin Lauttasaaren Itälahdenkadulla⁷ ja sen toimitusjohtajana on samaisena vuotena toiminut Kai Brunila.⁸

Lehteä on voitu tilata kotiin, mutta sitä on ilmeisesti myös voitu ostaa lehtikioskeista. Vuonna 1974 vuoden tilaus on alkuvuodesta maksanut 40 markkaa ja loppuvuodesta 48 markkaa. Yksittäisen numeron ostaminen on maksanut 3,80–4,80 markkaa. 3,80 markkaa vastaa vuonna 2022 noin 4,15 euroa ja vastaavasti 4,80 markkaa noin 5,23 euroa.⁹ Paremman hahmotuksen saamiseksi, maitopurkin hinta on ollut vuonna 1974 keskimäärin 1,19 markkaa¹⁰, joka vastaa vuoden 2022 nykyrahassa 1,30 euroa. Lehteä on voitu tilata myös Pohjoismaihin, jolloin sen tilaushinta on ollut alkuvuodesta 43 markkaa vuodelta ja loppuvuodesta 52 markkaa vuodelta. Lehden päätoimittajana on vuonna 1974 toiminut Arthur ”Art” Virtola tammikuun lehdistä huhtikuun lehteen ja loppuvuodesta Erkki Leikoski. Lehden toimitus on sijainnut Helsingissä, ja painopaikkana on ollut Tampereella toiminut Uusi Kivipaino OY.¹¹

⁴ Korppi 2002, 44. Korppi toimi 1970-luvun alussa yhdysvaltalaisen lehtien suomentajana SEKSI-lehteen. Hänen työkuvaansa kuului myös juttujen muuttaminen suomalaiselle yleisölle sopivaksi.

⁵ Korppi 2002, 46.

⁶ Korppi 2002, 47.

⁷ Korppi 2002, 24.

⁸ Tieto toimituksesta, kustantamosta ja painopaikasta löytyy jokaisen SEKSI - Asiatietoa aikuisille -lehden kansilehden takaa.

⁹ <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html>

¹⁰ Suomen tilastollinen vuosikirja 1974, Kulutus ja hinnat, Elintarvikkeiden ym. keskihintoja vuosina 1971–1974, 288.

¹¹ Ibid.

Lehti sisältää paljon pornografista sisältöä ja se voidaan luokitella pornolehdeksi, sillä siinä on paljon yhdyntää ja alastomuutta kuvaavia kirjoituksia ja kuvia. Esimerkiksi kansilehdestä löytyy aina joko hyvin eroottinen tai sensuelli kuva, jossa on usein kuvattu naisen alastonta vartaloa, tai jonkinlaista seksuaalista kohtausta. Lehdistä löytyy myös paljon seksivalistusta, kuten niin sanottuja tietoisuuksia, artikkeleita terveyteen ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista sekä ”kirjeitä” -palsta, johon SEKSI-lehden lukijat ovat saaneet kirjoittaa kysymyksiä lääkärille. Kirjeet ovat usein sisältäneet varsinaisen seksin lisäksi ihmissuhteisiin, kuten seurusteluun, omaan seksuaalisuuteen ja terveyteen liittyviä kysymyksiä. Lehdestä ei tule ilmi kirjeisiin vastaavan lääkärin nimeä, ikää, sukupuolta eikä sitä, vastaako kysymyksiin sama lääkäri joka numerossa. Lukijat ovat myös saaneet lähettää lehteen kuvia, juttuja ja jutun ideoita. Lehden toimitukseen lähetetyistä kuvista ja kirjoituksista on maksettu palkkio, jonka summaa ei ole määritelty lehdessä. Juttuehdotuksista ja lääkärille lähetetyistä kirjeistä ei ole saanut palkkiota.

Kuinka monta kirjettä yhteensä oli päätyntä yhteen vuosikertaan? Korostuuko kirjeistä asioita, joita 1970-luvulla oli pidetty pahana, siveettömänä ja epäsovittavana, mutta nykyään ne eivät ole sitä tai päinvastoin? Lähes jokainen Kirjeitä -palsta alkaa seuraavalla sitaatilla:

Tämä palsta on avoin jokaiselle SEKSIN lukijalle. Meille saa lähettää kirjeitä, kysymyksiä mistä tahansa seksin alaan kuuluvasta ongelmasta. SEKSI on palkannut lääkärin vastaamaan niihin. Lähettäjän ei tarvitse mainita nimeään, ja jos mainitsee, sitä ei missään tapauksessa julkaista. Toimitus pidättää itsellään oikeuden harkita mitkä kysymykset julkaistaan ja mihin vastataan. SEKSI pyrkii vastaamaan kaikkiin asiallisiin kysymyksiin, etusijalla ovat ne, joiden vastaukset todennäköisesti kiinnostavat ja hyödyttävät muitakin kuin kysyjää itseään. Kirjeitse emme voi kysyjille vastata, mutta sen sijaan pyrimme laajentamaan tätä palstaa aina tarpeen mukaan.¹²

Tällä tavalla kirjeiden kirjoittajille on pyritty luomaan mahdollisimman turvallinen ympäristö arkaluontoisten kysymysten lähettämistä varten, kun lehdestä luvataan, että lähettäjä ei julkaista. Monet Kirjeitä -palstan kirjeistä on kuitenkin sisällöltään hyvin henkilökohtaisia ja arkoja. Tämä helpottaa myös omaa tutkimusta, sillä nimet ovat jo valmiiksi muutettuja ja sensuroituja kirjeistä, joten niiden muuttamiseen ei tarvitse kiinnittää huomiota. Erityisen mielenkiintoista on kohta, jossa mainitaan etusijalla olevan ne kirjeet, joihin vastaaminen hyödyttää myös muita kuin kysyjää itse. Tämä pistää ajattelemaan sitä, mitä ne kirjeet pitivät sisällään, jotka eivät päässeet mukaan palstaan. Tämän vuoksi täydellistä kokonaiskuvaa siitä, mitkä asiat ovat askarruttaneet SEKSI-lehden lukijoita, ei voi

¹² Ks. esim. SEKSI - asiantietoa aikuisille 1/1974, 42.

saavuttaa, mutta lehteen päässeet kirjeet antavat kuitenkin viitteitä yleisimmistä asioista, joihin lehteen lukijat ovat halunneet vastauksia vuonna 1974.

Kirjeitä -palstasta käy ilmi, että vaikka lehti on lanseerattu nimensä puolesta aikuisille, jopa siinä muodossa, että toukokuun kansilehden kuvana on musta tausta ja keskellä sanat ”Vain aikuisille”, on sitä lukenut myös teini-ikäiset, mutta myös varsin nuoret lapset. Näitä ja oikeastaan kaikkia kirjeistä analysoidessa täytyy kuitenkin ottaa huomioon se, että ikinä ei voida olla täysin varmoja siitä, ovatko kirjoittajat olleet oikeasti sen ikäisiä kuin ovat kirjeisiin kirjoittaneet. Kuitenkin ikähaarukka kirjeiden perusteella jakautuu niin, että vanhimmat kirjoittajat ovat olleet yli 60-vuotiaita ja nuorimmat noin 12-vuotiaita. Elina Haavio-Mannila ja Osmo Kontula ovat määritelleet teoksessa ”Seksin trendit meillä ja naapureissa” erilaisia ”seksuaalisukupolvia”, joita ovat vuosina 1917–36 syntyneet *seksuaalisen pidättyvyyden polvi*, vuosina 1937–56 syntyneet *seksuaalivallankumouksen polvi* ja vuosina 1957–80 syntyneet *tasa-arvoistuva polvi*.¹³ Vaikka kyseiset määritelmät ovat syntyneet vuosikymmeniä vuoden 1974 jälkeen, voisi silti sanoa, että lehteen on kirjoittanut kaikkien kolmen seksuaalisukupolven edustajia. Eniten kysymyksiä lehteen ovat kirjoittaneet 19–28-vuotiaat, eli *seksuaalivallankumouksen polven* edustajat.

Aineistona olevassa vuosikerrassa lehteen päätyneitä kirjeitä on yhteensä 60 kappaletta. Eniten kirjeitä on käsitelty tammikuun numerossa, 8 kappaletta ja vähiten toukokuun numerossa, jossa kirjeitä oli vain 2 kappaletta. Kirjeistä selkeä enemmistö, noin 42 kappaletta oli selvästi miesten kirjoittamia kirjeitä, 13 kappaletta selvästi naisten kirjoittamia kirjeitä ja noin 5 kirjettä sellaisten ihmisten kirjoittamia, jotka eivät olleet laittaneet kirjeeseen omaa sukupuoltaan tai sitä ei muuten kirjeestä tullut esille. Pintapuolisesti katsottuna yleisimpiä kirjeiden aiheita on ollut seksuaaliterveys, tietämättömyys ja epävarmuus omasta seksuaalisuudesta ja mieltymyksistä seksin suhteen. Kategorisoin kirjeet useaan eri luokkaan perustuen siihen, mikä on kirjeen niin sanottu pääkysymys, eli mihin lääkäri on antanut kattavimman vastauksen. Tarkemmin näitä aiheita käsitellään luvuissa 4 ja 5.

¹³ Haavio-Mannila & Kontula 2001, 21–22.

Taulukko 1: Kirjeen teemat ja jako sukupuolen mukaan

	Miehet	Naiset	Sukupuoli ei tule ilmi	Yhteensä
Seksuaaliterveys	17	8	5	30
Haluttomuus	3	2	0	5
Itsetyydytys ja seksivälineet	7	1	0	8
Fetissit ja transvestismi	6	0	0	6
Laiton toiminta	4	2	0	6
Homoseksuaalisuus	5	0	0	5
Yhteensä	42	13	5	60

SEKSI – Asiatietoa aikuisille -lehti sopii hyvin työni aineistoksi, sillä poiketen muista samaan aikaan ilmestyneistä pornolehdistä, se markkinoi itseään selkeästi seksivalistuslehtenä¹⁴ ja on jäsentänyt aiheensa niin, että lehdessä opetetaan ja annetaan paljon tietoa niin sanotun kiihottavan materiaalin lisäksi. Kirjeitä palsta taas sopii hyvin tutkimukseni pääaineistoksi, sillä sitä kautta pääsee tarkastelemaan aiheita, jotka ovat mietityttäneet lehden lukijoita.

SEKSI-lehden tarjoama Kirjeitä -palsta ei ole ollut ainoa 1970-luvulla toiminut taho, joka vastasi mieltä askarruttaviin kysymyksiin liittyen seksiin ja seksuaalisuuteen vaan samankaltaisia palstoja ja konsepteja oli useita. Esimerkiksi Yleisradio lähetti 1970-luvun alusta vuoteen 1986 radio-ohjelmaa, *sukupuolielämän kirjelaatikkoa*, joka toimi samanlaisella periaatteella kuin Kirjeitä -palsta. Nuortenlehti Suosikissa aloitti vuonna 1974 oma kysymyspalsta *Bees and Honey*, jossa Lääkäri Erkki-Pekka Helle vastasi nuorten lähettämiin kysymyksiin terveydestä ja seksistä.¹⁵ Myös Apu -lehdessä oli lääkäripalsta, jossa vastattiin seksuaaliterveyteen liittyviin kysymyksiin Ja Jallussa useita palstoja, joissa jaettiin neuvoja seksuaalikysymyksiin.¹⁶ Sukupuolielämän kirjelaatikko oli ensimmäinen Suomessa esitetty radio-ohjelma, jossa käsiteltiin ”sukupuoliasioita”.¹⁷ Ohjelmaan sai lähettää kysymyksiä kirjeillä, joita toimittaja luki ääneen, jonka jälkeen ohjelmassa vieraileva lääkäri antoi vastauksensa niihin. Esimerkiksi äänite vuodelta 1974 käsittelee hyvin samanlaisia aiheita kuin saman vuoden SEKSI-lehdet.¹⁸

¹⁴ Seksi – Asiatietoa aikuisille 12/1974, 3.

¹⁵ Sommar 2011, 25.05.

¹⁶ Kontula & Kosonen 1994, 60, 109.

¹⁷ Aunila 2006, 08.09.

¹⁸ Elävä Arkisto, Sukupuolielämän kirjelaatikko 1971: Äänitteessä toimittaja Seija Wallius-Kokkonen lukee kirjeitä, joissa kerrotaan muun muassa ja yhdyntävaikeuksista kärsivästä pariskunnasta, häpeästä liittyen seksuaaliseen

Suomalaista seksiä on tutkittu aiempina vuosikymmeninä muun muassa FINSEX- tutkimushankkeessa, jonka tutkimustuloksia julkaistu.¹⁹ Tämän työn kannalta tärkeimpiä FINSEX-julkaisuja on ollut Elina Haavio-Mannilan ja Osmo Kontulan ”Seksin trendit meillä ja naapureissa” ja Osmo Kontulan ”Halu ja intohimo: Tietoa suomalaisesta seksistä”. Osmo Kontulan ja Kati Kososen teos ”Seksiä lehtien sivuilla” on taas keskittynyt tutkimaan seksuaalisuuden esitystapoja viidessä eri lehdessä vuosilta 1961, 1971, 1981 ja 1991. Seksihistoriaa on käsitelty muun muassa Ilpo Hélenin artikkeli ”Seksuuallinen arki” teoksesta *Suomalaisen arjen historia 4* ja Ari Haasion ja Markku Mattilan teos: ”Suomalaisen seksin historia. Anne Lahtisen pro gradu -tutkielma: Taistelu siveydestä – Porno 1960- ja 1970-lukujen taitteen siveyskysymyksenä” on toiminut hyvänä tutustumisvälineenä suomalaisten pornolehtien sensuroinnin tutkimukseen ja historiaan.

Käytän työssäni analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ja teemoittelua, sillä keskityn hyvin rajattuun vuoteen, yhden lehden näkökulmaan ja siihen millaisia teemoja aineistosta nousee ylös. Olen harjoittanut sisällönanalyysiä lukemalla läpi huolellisesti aineiston, joka koostuu pääosin kirjeistä, joita toimitukseen on lähetetty, ja lääkärin tai toimituksen vastauksista niihin. Teemoittelussa olen soveltanut erilaisia luokkia, johon kunkin kirjeen sisältö on sijoitettu. Tässä kohdassa aineisto on siis pelkistetty, siitä on etsitty tietyt käsitteet ja teemat ja ne on jaettu värikoodien avulla sopiviin luokkiin. Sisällönanalyysiin kuuluu myös päättäminen siitä, mitä aineistosta tutkitaan ja mitä jätetään pois. Olen luokitellut aineiston ja päättänyt aineistosta sen tärkeimmät asiat, jotka antavat tutkimuskysymykseen kattavimman vastauksen. Tutkimuksessa esille nousee vahvasti seksuaalihistoria, jota tutkittaessa on tärkeää muistaa, että seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät käsitteet ovat historiallisia ja ajassa muuttuvia, eivätkä nykyaikana käytetyt käsitteet välttämättä tarkoita samoja asioita kuin menneisyydessä. 1970-luvun ihmiselle käsitys esimerkiksi siitä, millainen seksin harrastaminen tai mitkä seksuaalisuudet ovat hyväksyttäviä poikkeavat paljon nykykäsityksestä.

1.3 Käsitteet

Seksin käsite on vaikeasti määriteltävissä, sillä se tarkoittaa eri ihmisille eri asioita, ja seksin käsite on muuttunut myös vuosikymmenten saatossa. Nykyään hyvin vanhahtava ajatus seksistä on yhdyn- tärkeskeinen heteroseksu, joka on miehen ja naisen välinen akti. Seksi voi kuitenkin olla esimerkiksi ajatuksia, tunteita ja toimintaa, joka tuottaa seksuaalista nautintoa, kiihottumista ja mielihyvää. Se voi myös tapahtua yksin tai toisen ihmisen kanssa.²⁰ Seksi kuuluu kaikille perusoikeutena riippumatta henkilön seksuaalisuudesta tai sukupuolesta. Seksuaalisuus on ihmisen perusoikeus.

nautintoon, koska kirjoittaja on saanut uskonnollisen kasvatuksen ja epäonnistuneesta suhteesta, jossa kirjoittaja epäilee kumppaninsa pettävän tätä.

¹⁹ Väestöliitto: FINSEX – Suomalaisen seksuaalisuus 2022.

²⁰ Väestöliitto: Seksi 2022.

Seksuaalisuutta on muun muassa sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, lisääntyminen ja sukupuoliroolit.²¹ Seksi on sanana lainattu suomen kieleen englannista, joka taas perustuu latinan sanaan *sexus*, joka on tarkoittanut sukupuolta. Suomen kielessä sana on alkanut levitä 1920-luvulla muun muassa elokuvateollisuuden piirissä, jolloin sitä käytettiin muodossa ”*sex appeal*” (suom. sukupuoli-nen vetovoima). Sanaa seksi sen nykyisessä tarkoituksella on alettu käyttämään 1960-luvulta lähtien, jolloin sukupuolta yleisesti tarkoittava ”*sex*” korvattiin suku tai sukupuoli termeillä.²²

Valistuksella tässä työssä tarkoitetaan *seksivalistusta*. Se pitää sisällään opetusta esimerkiksi sukupuolielinten anatomiasta, raskaudesta ja sen ehkäisystä, seksitautien välttämisestä ja erilaisista keinoista harrastaa seksiä.²³ Seksivalistus tuli osaksi koulujen opetussuunnitelmaa vuoden 1965 ”seksuaalikevään” jälkeen. Lisäksi vuonna 1972 voimaan tullut kansanterveyslaki velvoitti kunnat tarjoamaan neuvolapalveluissa seksivalistusta ja tietoa raskauden ehkäisystä.²⁴ Pornolehdet ovat myös toimineet eräänlaisena seksivalistuksena, sillä ne ovat antaneet erilaista ja ehkä jopa konkreettisempaa tietoa seksin harrastamisesta silloin, kun koulujen ja neuvontapalveluiden antimet eivät ole vastanneet kaikkiin kysymyksiin.²⁵

Pornografia sanana on esiintynyt suomen kielessä jo 1800-luvun lopussa ja se on ilmeisesti tullut Ranskasta suomen kieleen.²⁶ Nykysuomen sivistyssanakirjaan Pornografian lyhyempi muoto ”porno” pääsi vuonna 1973, mutta sanaa on jo käytetty aiemmin esimerkiksi Ilta-Sanomien artikkelissa vuonna 1966.²⁷ Kaarina Nikunen, Susanna Paasonen ja Laura Saarenmaa ovat määritelleet pornografian kirjassa ”*Jokapäiväinen Pornomme*” siten, että se tarkoittaa eri tyylejä, esityksiä ja kertomuksia, joihin linkittyy vallan, sukupuolen ja seksuaalisuuden kysymyksiä.²⁸ Väestöliitto taas määrittelee pornografian näyteltynä seksinä ja alastomuutena, jonka tarkoituksena on kiihottaa katsojaa.²⁹ Pornografiaan, lyhyemmin pornoon, liittyy vahvasti sensuroinnin käsite, sillä pornografiset teokset ovat usein joutuneet Suomessa sensuroinnin kohteeksi, sillä niitä ei ole pidetty siveellisinä.³⁰ Pornon käsite on myös hyvin ongelmallinen sen vuoksi, että se on voinut tarkoittaa monia erilaisia asioita eri ihmisille eri aikakausina. Anne Lahtisen mukaan esimerkiksi moni nykyajan klassikkoteos on voinut ilmestymishetkellään saada pornografian leiman ja tämän vuoksi teos on sensuroitu aikanaan.³¹ Porno

²¹ Väestöliitto: Seksuaalisuuden sanakirja 2018, 15.10.

²² Häkkinen 2004, 1138.

²³ Haasio & Mattila 2022, 255.

²⁴ Haasio & Mattila 2022, 256.

²⁵ Haasio & Mattila 2022, 257.

²⁶ Koukkunen 1990, 434.

²⁷ Koukkunen 1990, 435.

²⁸ Nikunen, Paasonen & Saarenmaa 2005, 10.

²⁹ Väestöliitto: Mitä on porno? 2018, 19.10.

³⁰ Lahtinen 2012, 11.

³¹ Lahtinen 2012, 11.

sanana on hyvin arkipäiväistynyt, mutta pitää sisällään myös paljon negatiivisia mielikuvia pornon luoman ongelmallisen kehon- ja seksuaalikuivan sekä kaupallistumisen myötä.³² Tässä työssä porno tarkoittaa lehdissä esiintyviä kiihottavaksi luokiteltuja kuvia alastomista vartaloista, sukupuolieliimistä ja seksiakteista, sekä juttuja, joissa ei ole havaittavissa seksistä opettamista vaan täysin kiihottavaksi tarkoitettua materiaalia.

2. Suomalainen seksi ennen vuotta 1974

2.1 Salavuoteus ja siveys

Suomalaisten tietämys seksistä ja seksuaalisuudesta pysyi 1800-luvulta lähtien varsin samankaltaisena, mutta seksuaaliasioiden on tullut silti viimeisimmän sadan vuoden aikana suuria muutoksia. *Elina Wariksen* mukaan agraariyhteiskunnassa talonpoikainen yhteisö ja kirkko toimi pitkään eräänlaisena moraalinvartijana erityisesti naisten seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Wariksen mukaan karjan ja kotieläinten tarkkailu sai aikaiseksi sen, että lisääntymiseen ja syntymään liittyvät asiat konkretisoituivat. Kuitenkaan tämä ei johtanut siihen, että seksistä tai seksuaalisuudesta olisi puhuttu avoimemmin, vaan ne pysyivät vahvasti tabuaiheina. Esimerkiksi äidit eivät yleensä puhuneet tyttäriin avoimesti kuukautisista tai raskaudesta vaan kokivat nämä häpeällisinä aiheina.³³ Wariksen artikkelissa ”*tytöt, pojat ja yhteisö*”, kuitenkin mainitaan, että naiset usein toimivat eräänlaisina moraalinvartijoina ja valvoivat tyttäriensä kuukautiskiertoa tarkasti.³⁴ Seksi ja seksuaalisuus oli mielletty enemmänkin omaksi yksityiseksi asiaksi, lähinnä vain suvunjatkamismielessä, eikä siitä juuri puhuttu julkisuudessa.³⁵ Tyttöjen ja poikien välisiä tutustumis- ja seurustelutilanteita oli vain harvoin, sillä niitä pidettiin sopimattomana.³⁶

Irtsuhteisiin, joita kutsuttiin myös nimellä *salavuoteus*, suhtauduttiin varsin negatiiviseen sävyyn, ja vanhemmat valvoivat nuorten seurustelua tiukasti. Vuoteen 1867 saakka salavuoteudesta täytyi kärsiä kirkkorangaistus.³⁷ Salavuoteudesta voitiin myös tuomita sakkoihin vuoteen 1926 asti, jonka jälkeen se poistettiin rikoslaista.³⁸ Käsitys tyttöjen ja poikien välisen seurustelun tuomittavuudesta on kuitenkin ristiriitainen, sillä suuressa osassa maata niin sanotut ”yöjuoksut” olivat hyväksytyä toimintaa ja

³² Helén 2018, 246.

³³ Waris 2003, 117.

³⁴ Waris 2003, 117.

³⁵ Waris 2003, 116.

³⁶ Nieminen 1993, 20.

³⁷ Waris 2003, 118.

³⁸ Haasio & Mattila 2022, 59.

niitä harjoitettiin 1900-luvulle saakka.³⁹ Yöjuoksut ovat ajoittuneet lämpimään vuodenaikaan, kun tytöt ovat viettäneet yönsä aitoissa. Tällöin pojat tulivat tutustumiskäynneille joko yksinään tai suuremmalla joukolla tarkoituksena päästä viettämään yö tytön aitassa.⁴⁰ Osmo Kontulan mukaan seksuaalinen aktiivisuus näkyi välillisesti siinä, että 1900-luvun alussa suomalaisissa perheissä oli keskimäärin viisi lasta vaikkei seksuaalisuudesta muuten puhuttu avoimesti.⁴¹ Lasten määrä väheni 1920-luvulla noin kolmeen lapseen, kun perhesuunnittelun idea tavoitti kansaa.⁴²

Sinikka Aapolan artikkelissa ”*Murrosiän lyhyt historia*” Aapola esittelee muun muassa kasvatustieteilijä Aksel Rafael Rosenqvistin käsityksen erityisesti nuoren ihmisen seksuaalisuudesta 1900-luvun alusta. Rosenqvistin käsitys seksuaalisuudesta oli hyvin heterokeskeinen ja hän määritteli heteroseksuaalisuuden ainoaksi oikeaksi seksuaalisuudeksi, ja homo- tai biseksuaalisuuden lähinnä ohimeneväksi vaiheeksi nuoruudessa.⁴³ Tällainen käsitys heteroseksuaalisuuden normatiivisuudesta on säilynyt suomalaisessa yhteiskunnassa yllättävän pitkään, sillä homoseksuaaliset teot kriminalisoitiin sekä miehiltä että naisilta 1889⁴⁴, ja laki säilyi 1970-luvulle asti.

Sota-aika mahdollisti niin sanotun seksuaalisen kontrollin lieventymisen, sillä olosuhteiden nopea muuttuminen ja kotirintamalla perinteisten sukupuoliroolien sekoittuminen mahdollisti erilaiset seksuaaliset kokeilut. Siirtymätilanteissa perinteinen yhteisön kontrolli ei ollut valvomassa sukupuolten välisiä kohtaamisia, joten vieraisiin miehiin ja naisiin tutustuminen sekä seksin harrastaminen oli helpompaa.⁴⁵ On myös esitetty, että myöhemmin tapahtuneen seksuaalisen vapautumisen ”siemen” olisi kylvetty jo sota-aikana.⁴⁶

Suomi oli sodan jälkeen murrostilassa. Suurten ikäluokkien syntyminen muutti väestön rakennetta merkittävästi. 1950-luvun sodanjälkeisen jälleenrakennusajan katsottiin vievän huomiota tasa-arvoa, ihmissuhteita ja seksuaalisuutta koskevista kysymyksistä.⁴⁷ Kuitenkin sodan jälkeen tapahtui muutamia merkittäviä uudistuksia muun muassa ehkäisyyn ja aborttiin liittyvissä asioissa. Esimerkiksi Väestöliitto alkoi 1940-luvun lopulla levittämään ehkäisyvalistusta ja -välineitä, jotka olivat tarkoitettu pääasiassa aviopareille perhesuunnittelun tehostamiseksi.⁴⁸ Yleisin ehkäisyväline 1950-luvulla oli

³⁹ Nieminen 1993, 20. Muita nimityksiä on muun muassa yöstely, vierustelu ja yöjalassa käynti.

⁴⁰ Nieminen 1993, 20–21. Niemisen mukaan yöjuoksujen pääasiallinen tarkoitus oli tutustua vastakkaisen sukupuolen edustajiin, mutta seksiä harrastettiin varsinkin niissä tilanteissa, joissa avioitumispäätöksen tehnyt pari vietti öitä yhdessä.

⁴¹ Kontula 2008, 19.

⁴² Kontula 2008, 19.

⁴³ Aapola 2003, 91.

⁴⁴ Haasio & Mattila 2022, 72.

⁴⁵ Näre 2016, 26.

⁴⁶ Näre 2016, 26–27.

⁴⁷ Sundell 2014, 11.

⁴⁸ Hélen 2018, 235.

Ilpo Hélenin mukaan naisille tarkoitettu *pessaari*.⁴⁹ Vuonna 1950 säädettiin uudenlainen aborttilaki, joka mahdollisti abortin saamisen ”lääketieteellis- sosiaalisista” syistä. Tämä ei kuitenkaan poistanut laittomien raskaudenkeskeytysten tekemistä, sillä aborttilain lisäksi kehitettiin tarkka ja ankara järjestelmä tutkimaan aborttia anovia naisia ja niitä tarkoituspieriä, joiden vuoksi he halusivat aborttia.⁵⁰

2.2 Kohti vapaampaa seksiä

Suomessa katsottiin vielä 1960-luvun alussa vallitsevan tiukka siveellinen ilmapiiri seksuaalisuutta koskevilla asioilla, joka johtui myös kirkon suhtautumisesta seksiin.⁵¹ Kuitenkin 1950-luvulta lähtenyt rakennemuutos vaikutti siihen, että paljon nuoria muutti 1960-luvulla maalta kaupunkeihin, mikä mahdollisti monipuolisemmat koulutus- ja työmahdollisuudet, sekä aiempaa vapaamman elämäntyylin. Vapaampi elämäntyyli taas mahdollisti seksuaalisuhteiden helpomman solmimisen ja lisäsi näiden määrää. Erityisesti naisten astumisella opiskelijaelämään 1950- ja 1960-luvuilla oli Henriikka Sundellin mukaan suuri vaikutus seksuaalikeskustelun esilletuloon sillä lasten hankkiminen katkaisi usein opiskelun.⁵² 1960-luvun alussa Väestöliitto alkoi tutkimaan kohdunsisäisiä ehkäisyvälineitä (kierukka ja e-pilleri) ja alkoi suosittella näitä ehkäisyä hakeville naisille. On mielenkiintoista, että varsinkin e-pilleri syrjäytti aiemmin käytetyn pessaan hyvin nopeasti, ja jo 1960-luvun puolivälissä se oli yleisin määrätty ehkäisyväline.⁵³ Nuorilla ei vielä kuitenkaan ollut paljoa tietoa seksistä, ehkäisystä ja seksuaalisuudesta⁵⁴ ja esimerkiksi laittomia abortteja tehtiin 1960-luvun alussa arviolta 15 000–30 000.⁵⁵

1960-lukua pidetään länsimaisen seksuaalisen vallankumouksen vuosikymmenenä. Suomeen seksuaalisen vallankumouksen katsotaan tulleen vuonna 1965, kun Suomessa puhkesi niin sanottu ”seksuaalikevät”. Tänä aikana helsinkiläiset ja turkulaiset lääketieteen opiskelijat alkoivat lehdissään ja tilaisuuksissaan vaatia erilaisia seksuaaliterveyteen ja seksuaaliseen vapauteen liittyviä asioita. Näitä olivat muun muassa aborttilain uudistus, perhesuunnittelun edistäminen, sukupuolivalistus kouluihin ja homoseksuaalisuutta koskevan lainsäädännön uudistus.⁵⁶ 1960-luvun loppupuolella perustettiin yhdistyksiä ja järjestöjä⁵⁷, joiden tehtävänä oli parantaa Suomen seksuaalikasvatusta, edistää seksuaalista vapautumista ja kritisoida vallalla olevaa puutteellista tiedonantoa. Erityisesti kirkkoa,

⁴⁹ Pessaari on emättimeen asetettava kupumainen este, joka estää siittiöiden pääsyn kohtuun. Pessaan yhteydessä käytetään usein geeliä, joka tappaa siittiöt.

⁵⁰ Hélen 2018, 234.

⁵¹ Sundell 2014, 13.

⁵² Sundell 2014, 12.

⁵³ Hélen 2018, 235. Ehkäisyvälineitä määrättiin silti lähinnä avioliittoneuvoloissa.

⁵⁴ Sundell 2014, 11.

⁵⁵ Hélen 2018, 234.

⁵⁶ Hélen 2018, 234.

⁵⁷ Hélen 2018, 234. yhteisnimitys heille, jotka vaativat uudistuksia seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa oli seksuaaliradikaalit. Perustetut yhdistykset olivat Yhdistys 9 vuonna 1966 ja Sexpo -säätiö 1969.

hengellisiä piirejä ja Väestöliiton avioliittoneuvontaa ja perhekasvatusohjelmaa kritisoitiin vanhanai-
kaisten käsitysten levittämisestä.⁵⁸

Maalta muuton seurauksena yli puolet Suomen väestöstä asui vuonna 1970 kaupungeissa.⁵⁹ 1970-
luvun alussa tapahtui paljon merkittäviä uudistuksia lainsäädännössä ja seksuaaliterveyteen liittyvissä
asioissa. Uudenlainen aborttilaki säädettiin vuonna 1970 ja sen katsotaan olevan yksi merkittävistä
käänteistä naisten vapaudessa päättää omasta kehostaan. Ennen uutta lakia aborttikeskustelussa oli
vedottu muun muassa naisten osallistumiseen työelämään sekä tasa-arvoon, sillä vanhan 1950-luvulla
säädetyn aborttilain katsottiin holhoavalla asenteellaan loukkaavan muun muassa yksilön vapautta.⁶⁰
Uudessa aborttilaissa korostui sosiaaliset ja psykologiset syyt ja nyt naiset pystyivät käytännössä
päättämään raskautensa kohtalosta vapaasti kolmen ensimmäisen kuukauden aikana.⁶¹ Kondomien
tulo päivittäistavarakauppoihin ja kondomiautomaattien suuri yleistyminen 1970-luvun alussa muut-
tivat Hélenin mukaan suomalaista seksuaalikulttuuria merkittävästi. Tämän jälkeen ehkäisyä alettiin
pitää automaattisesti osana seksielämää, eikä lisääntymistä pidetty enää seksin pääasiallisena tarkoi-
tuksena.⁶² Jo aiemmin mainittu vuoden 1972 kansanterveyslaki velvoitti kunnat huolehtimaan ehkäi-
syneuvonnasta, jolloin esimerkiksi e-pillerit tulivat helpommin saataville. Tämän lisäksi seksuaali-
kasvatus tuli myös osaksi koulujen ohjelmaa. 1970-luvulla suhtautuminen aviottomiin lapsiin oli
myös muuttunut myönteisemmäksi, joka johti myös yksinhuoltajaäitien määrän lisääntymiseen.⁶³

Lainsäädännöllisistä uudistuksista huolimatta suhtautuminen seksiin ja eri seksuaalisuuksiin on vaih-
dellut paljon. Vallitsevat moraalikäsitteet, vanhat tavat ja uskomukset olivat olleet vallalla kauan.
Avioliitto ja ydinperheen käsitys olivat olleet vuosikymmeniä tavoiteltava asia seksuaalikeskuste-
lussa, mutta nyt niiden asemaa horjutti seksuaalisuuden irrottaminen omaksi osa-alueeksi, jonka seu-
rauksena myös ei-heteroseksuaaliset suuntaukset saivat näkyvyyttä.⁶⁴ Vaikka homoseksuaalisuus de-
kriminoidiin vuonna 1971, säädettiin sen tilalle lakipykälä, joka kielsi kehottamisen homoseksua-
alisiin tekoihin.⁶⁵ virallisessa sairaslukituksessa homoseksuaalisuus myös pysyi vuoteen 1980 asti.
Hélenin mukaan uutta aborttilakia protestoi muun muassa erilaiset äärikristilliset yhteisöt 1970-luvun
alussa.⁶⁶ Suomessa seksuaaliseen vapautumiseen ei kuitenkaan liittynyt varsinaisen seksuaalisen ha-
lun ja viettien vapautuminen, eikä esimerkiksi nautinnon etsiminen erilaisten seksuaalisten

⁵⁸ Hélen 2018, 234.

⁵⁹ Jutikkala 1984, 16.

⁶⁰ Hélen 2018, 235.

⁶¹ Hélen 2018, 235.

⁶² Ibid.

⁶³ Haasio & Mattila 2021, 160.

⁶⁴ Hélen 2018, 237–238.

⁶⁵ Sorainen 2011, 229.

⁶⁶ Hélen 2018, 236.

kokemusten kautta. Uudistuksia vaatineet seksuaaliradikaalit tahtoivat muutosta vallitsevaan moraalisiin, joka perustui seksuaalisuuden tukahduttamiseen ja vääristelyyn ja vaativat tasa-arvoista ja tieteellisiin faktoihin perustuvaa vapaampaa suhtautumista.⁶⁷ Seksi oli ennen 1960-luvun vapaampaa ilmapiiriä liitetty osaksi nuoruutta, mutta muutoksen jälkeen sen ymmärrettiin kuuluvan myös vanhemmille ikäpolville.⁶⁸ Onkin mielenkiintoista tutkia sitä, miten lainsäädännölliset uudistukset ja vapaampi ilmapiiri, mutta myös vanhanaikainen suhtautuminen ja uskomukset näkyvät vuoden 1974 SEKSI -lehtiin lähetetyissä kirjeissä.

3. Pornolehdet suomessa

3.1 Sensuroinnista vapautumiseen?

Pornolehtien historiaa on hyvä käsitellä, jotta saa kokonaiskuvan siitä, millainen pornolehtien tilanne ja niihin suhtautuminen on ollut vuonna 1974. Anne Lahtisen mukaan varsinaisten pornolehtien edeltäjiä, 1940-, 1950- ja 1960-luvun alkupuolella ilmestyneitä niin sanottuja miestenlehtiä voitiin verrata sisältönsä puolesta naistenlehtiin, sillä ne sisälsivät muun muassa ihmissuhteisiin, tieteeseen, jännityskertomuksiin ja seksuaalisuuteen liittyviä aiheita.⁶⁹ Lehdet olivat kuitenkin valinneet aiheensa ja teemansa niin, että ne kiinnostivat miessukupuolen edustajia.⁷⁰ Varhaisia miestenlehtiä oli muun muassa *Aatami*, *Miesten maailma* ja *Cocktail*.⁷¹ Lahtisen mukaan näissä lehdissä oli aikalaisten mielestä ”rohkeita julkaisuja”, sillä niissä saattoi olla uimapukukuvia ja romanttisia novelleja, mutta varsinaisen seksin ja seksuaalisten toimintojen kuvailu oli vain hyvin vihjailevaa ja pintapuolista.⁷² Koska eri asiat on luokiteltu epäsovivaksi ja pornografiseksi eri aikakausina, ovat tällaiset julkaisut kuitenkin omana aikanaan herättäneet paljon puhetta siitä, mikä on sopivaa ja mikä ei.⁷³

Se miksi alastomuutta (poikkeuksena esimerkiksi cocktail) ei näkynyt paljoa, ja avoimen seksuaalisia kuvia ei lainkaan varhaisissa miestenlehdissä johtui vuoden 1927 tiukasta sensuurilaista, jonka tarkoituksena oli ehkäistä epäsiiveellisten julkaisuiden leviämistä. Laissa muun muassa kiellettiin

⁶⁷ Hélen 2018, 238.

⁶⁸ Haasio & Mattila 2021, 148.

⁶⁹ Lahtinen 2012, 35–36.

⁷⁰ Lahtinen 2012, 35.

⁷¹ Lahtinen 2012, 37. Lahtisen mukaan Cocktail oli kuitenkin poikkeus, sillä se esitteli alastonkuvia jo 1940-luvulta lähtien, ja sen käsittelemät aiheet sisälsivät seksiä.

⁷² Lahtinen 2012, 36.

⁷³ Esimerkiksi Lahtinen kirjoittaa pro gradu -tutkielmassaan, että Aatami – lehti sai negatiivista lukijapalautetta ”pornografian esittämisestä” ja Cocktail -lehden sisältö sai osakseen huomiota, kun oikeusministeriö oli 1950-luvulla kehottanut sen julkaisijaa lopettamaan lehden jakamisen. Ks. Lahtinen 2012, 36–37.

kaikenlainen ”sukupuolikuria ja säädyllisyyttä” loukkaavien teosten esillepano, myynti ja valmistaminen myymistarkoituksiin sakkojen ja jopa vankeusrangaistusten uhalla.⁷⁴

Jallu -lehden tulo markkinoilla vuonna 1958 oli merkittävä uudistus suomalaisten miestenlehtien saralla, sillä sen voidaan katsoa aloittaneen monenlaiset perinteet, jotka toistuivat tulevaisuudessa miesten/pornolehdissä. Lahtisen mukaan *Jallu* esimerkiksi poikkesi muista miestenlehdistä skandaalinhakuisilla jutuillaan ja aloitti niin sanottujen seksimuistelmasarjojen julkaisun.⁷⁵ Seksimuistelmasarjat ovat yksi näkyvä teema myös SEKSI-lehdessä, sillä SEKSI oli julkaissut vuonna 1974 useita muistelmajuttuja, joista esimerkkinä on marraskuun numerosta alkanut Annikki Ant-Wuorisen suomennettu moniosainen kohumuistelmateos ”*Minä olen naaras.*”⁷⁶ 1960-luvun alussa *Jallussa* ei kuitenkaan ollut kokoalastokuvia, vaan lähinnä uimapukukuvia, paljas rinta tai suuria kaula-aukkoja.

Maailmalla seksuaalisen vallankumouksen myötä pornomarkkinat vapautuivat ja kasvoivat räjähdysmäisesti.⁷⁷ Niin sanotut siveettömät kuvat olivat olleet vahvan sensuroinnin alaisena 1960-luvun loppupuolelle saakka, jonka jälkeen niiden esittäminen lehdissä ja elokuvissa vapautui läntisessä maailmassa.⁷⁸ Tämän jälkeen erityisesti seksiaktiin, alastomiin vartaloihin ja sukupuolielimiin erikoistuneet kuvat yleistyivät rajusti ja useat aiemmin sensuurin kourissa olleet lehdet alkoivat markkinoida itseään yhä rohkeammilla kuvilla.

Muutos seksuaalisten kuvien lisääntymisestä alkoi näkyä myös suomalaisissa lehdissä. Osmo Kontulan ja Kati Kososen teoksesta ”Seksiä lehtien sivuilla” löytyvästä taulukosta voi huomata, että seksuaalisävytteisten kuvien esittäminen *Jallu* -lehdessä oli lisääntynyt noin 30 % verran tutkimusvuosien 1961 ja 1971 välillä.⁷⁹ Tiukan sensuuripolitiikan vaikutuksista pelkkiä vähäpukaisia sensuurin hyväksymiä kuvia oli lehdissä vuonna 1961 noin 255 kappaletta, kun taas kymmenen vuotta myöhemmin vain 65. Sen sijaan vuoden 1971 lehdissä oli selkeästi eroottisia ja sukupuolielimiä kuvaavia kuvia yhteensä lähes viisisataa, kun taas kymmenen vuotta aiemmin tällaisia kuvia ei ollut lainkaan.⁸⁰

Se, mikä tekee tästä seksuaalisten kuvien rajusta noususta mielenkiintoisen, on se, että vuoden 1927 laki siveettömien julkaisuiden ehkäisemisestä oli vieläkin voimassa. 1960-luvun seksuaaliradikaalit olivat vaatineet epäsiveellisten kuvien sensuroinnin ja levittämisen lieventämistä, mutta varsinainen

⁷⁴ Laki epäsiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä, säädös 23/1927, 1§. Ks. myös Lahtinen 2012, 50–53.

⁷⁵ Lahtinen 2012, 37.

⁷⁶ Ks. esim. SEKSI – asiatietoa aikuisille 11/1974, 25–32 ja 12/1974, 27–32.

⁷⁷ Helén 2018, 244.

⁷⁸ Hélen 2018, 244.

⁷⁹ Kontula & Kosonen 1994, 168–169.

⁸⁰ Kontula & Kosonen 1994, 169. Taulukkoa tulkitessa täytyy ottaa huomioon se, että *Jallun* sivumäärä oli lisääntynyt kymmenen vuoden kuluessa, mutta taulukosta voi silti nähdä selkeän eroottisten kuvien kasvun vuosien 1961 ja 1971 välillä.

eroottista materiaalia koskevan lainsäädännön lieventäminen tapahtui ensimmäisen kerran vuonna 1971.⁸¹ Tämän myötä suomalainen pornolehtibisnes alkoi kasvaa suurissa määrin ja se saavuttikin niin sanotut huippuvuotensa 1970- ja 1980-luvuilla, kun pornolehtiä myytiin noin 2 miljoonaa kappaletta vuosittain.⁸²

Pornolehtien tai kirjojen lukeminen oli 1970-luvulla yleistä etenkin 18–34-vuotiaiden miesten keskuudessa. Esimerkiksi vuoden 1971 FINSEX-tutkimuksen mukaan noin 86 % tämän ikäryhmän miehistä oli kuluneen vuoden aikana lukenut pornolehtiä tai kirjoja. Vastaava luku saman ikäryhmän naisilla oli noin 64 %.⁸³ Myös 35–54-vuotiaiden miesten prosenttiosuus oli 76, kun taas samaa ikäryhmää edustavien naisten osuus noin 53.⁸⁴

3.2 Kannustusta ja kritiikkiä

Suhtautuminen SEKSI-lehteen on ollut vaihtelevaa niin lukijapalautteen kuin lainsäädännöllisten asioiden puolesta. Esimerkiksi toukokuun numerossa esitettiin palaute yleisesti lehden sisällöstä, jossa kirjoittaja kritisoi uskonnollisen taustansa takia lehden sisältöä:

[...] Lehdessänne >>menestymiseksi>> ja suurentaaksenne levikkiänne, Te tuotte jatkuvasti katseltavaksi ja luettavaksi sellaista, joka herättää lihallista himoa ja yllyttää ihmisiä – varsinkin nuoria – harrastamaan syntistä elämää Jumalan kasvojen edessä. Lehtenne auttaa omalta osaltaan ihmisiä kääntämään selkensä Jumalalle ja palvelemaan saatanaa, joka saattaa koitua ihmisille iankaikkiseksi onnettomuudeksi. [...] Monet sielut, jotka joutuvat synnin tielle ja sinne hukkuvat tulevat mahdollisesti kiroamaan myös Teitä siitä, että ovat saaneet sydämeensä haurouden siemenen myös Teidän lehtenne kylvämänä. Muuttakaahan siis veljeni mielenne ja tuokaa esille sellaista, mikä on hyvää Jumalan silmissä! [...] Te voisitte lehtenne avulla olla ihmisille siunaukseksi kirjoittamalla Jumalalle otollisia kirjoituksia, joiden kautta hän pääsisi puhuttelemaan ihmisiä [...] Silloin monet tulisivat kiittämään ja siunaamaan Teitä myöhemmin iäisyydessä. – A. B. Tampere.⁸⁵

Lukijapalautteesta voi huomata, että kirjoittajalla on uskonnollisen taustansa takia ollut hyvin kielteinen suhtautuminen seksistä puhumiseen ja alastonkuvien näyttämiseen lehdissä. Vaikka yhden ihmisen mielipiteitä ei voida leimata kokonaisen organisaation mielipiteiksi näkyy lukijapalautteessa myös tämän ajan kirkon yleinen, varsin negatiivinen mielipide seksistä avoimesti puhumiseen ja opettamiseen. Toimituksen vastaus lukijapalautteeseen taas puolesta puhuu SEKSI-lehden tarkoituksista

⁸¹ Helén 2018, 247.

⁸² Hélen 2018, 247.

⁸³ Haavio-Mannilla & Kontula 2001, 259.

⁸⁴ Haavio-Mannila & Kontula 2001, 259.

⁸⁵ SEKSI- asiatietoa aikuisille 5/1974, 54.

jakaa tietoa ja valistusta seksistä. Toimitus muun muassa vertasi seksiä yhtä normaaliksi asiaksi, kuin syöminen tai nukkuminen, ja mainitsee, ettei kenenkään pitäisi puuttua toisten seksielämään. Toimituksella on ehkä hieman kärkeä ja puolueellinen suhtautuminen lukijapalautteeseen, sillä se mainitsee, että ”Raamattu ja kiihkouskovaiset ovat jo sortaneet liikaa ihmisiä raiteiltaan; on pöyristyttävää ajatella, että pitäisi repäistä silmät päästään kun tuntee >>viettelystä>>”.⁸⁶

SEKSI-lehti sai kuitenkin myös positiivista palautetta ja kannustusta lukijoiltaan. Esimerkiksi nimimerkki ”Seksi-lehden Ystävä Savosta” kirjoitti elokuun lehteen, miten lehden kirjeitä-palsta oli auttanut kirjoittajaa monissa asioissa, mistä hän ei uskaltanut itse kysyä apua keneltäkään. Hän ei ollut itse kirjoittanut lehtiin, mutta saanut avun muiden kirjoituksista.⁸⁷ Joulukuun lehdessä oli myös kaksi kirjoitusta siitä, että kirjeitä-palsta oli lukijoiden mielestä lehden parasta antia, ja että he oli saaneet apua monista lehden kirjoituksista.⁸⁸ ”Sappora” -nimimerkillä kirjoittava naishenkilö kirjoitti marraskuun lehteen omista seksimieltymyksistään ”vapaasti”, sillä lehti oli hänen mukaansa niin ”vapaa mielinen”⁸⁹ Nimimerkki Ruma-Elsa kiitteli huhtikuun lehdessä helmikuun lehteen laitetuista miesten kuvista pyysi, että SEKSI-lehteen laitetaan tulevaisuudessa lisää naisia kiinnostavia kuvia.⁹⁰

Lainsäädännölliset ongelmat SEKSI-lehden kanssa liittyivät epäsiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemislakiin, vaikka lakia olikin lievennetty 1970-luvun alussa. Anne Lahtisen pro gradu -tutkielmassa mainitaan, että vuonna 1972 Kristillinen Radio- ja Televisioliitto ry lähetti oikeusministeriölle ja sitä kautta epäsiveellisten julkaisuiden valvontalautakunnalle lehtipaketin, johon kuului numeroita SEKSI-lehdestä.⁹¹ Kyseinen lehti ei kuitenkaan saanut tällöin syytteitä⁹², mutta Kustannus Oy Williamsia vastaan alkoi oikeudenkäynti vuonna 1975, koska Epäsiveellisten julkaisuiden valvontalautakunta oli tarkastanut vuoden 1974 helmikuun ja maaliskuun lehdet yhdessä muutamien muiden pornolehtien kanssa ja todenneet ne lakia rikkoviksi.⁹³ Vuoden 1974 tammikuun, helmikuun ja maaliskuun numerot saivat myöhemmin vuonna 1978 syytteen sukupuolikurin ja säädyllisyyden loukkaamisesta, kun Kustannus Oy Williamsin oikeudenkäynti tuli päätökseen.⁹⁴

⁸⁶ SEKSI- asiatietoa aikuisille 5/1974, 54.

⁸⁷ SEKSI – asiatietoa aikuisille 8/1974, 28.

⁸⁸ SEKSI – asiatietoa aikuisille 12/1974, 53.

⁸⁹ SEKSI – asiatietoa aikuisille 11/1974, 53–54.

⁹⁰ SEKSI – asiatietoa aikuisille 4/1974, 54.

⁹¹ Lahtinen 2012, 68.

⁹² Lahtinen 2012, 68.

⁹³ Lahtinen 2012, 70–71.

⁹⁴ Lahtinen 2012, 83.

4. Seksuaaliterveys lukijoiden huolenaiheena

4.1 Epävarmaa seksiä

Eniten SEKSI-lehden lukijoita on mietityttänyt seksuaaliterveyteen liittyvät kysymykset ja epävarmuus. Seksuaaliterveydellä tässä kohdassa tarkoitetaan muun muassa sukuelimiin ja niiden rakentamiseen ja toimintaan liittyviä kysymyksiä, yhdyntään liittyviä kysymyksiä ja pohdintoja siitä, millainen seksuaalinen halu on normaalia ja mikä ei. Varsinkin nuorten miesten ja poikien lähettämistä kirjeistä korostui ongelmat peniksen kanssa, kuten erektio- ja laukeamisongelmat, kireä esinahka ja epävarmuus peniksen tai kivesten koosta ja muodosta. Näihin liittyi myös vahvasti tuntemukset häpeästä, ahdistuksesta ja huolesta. Esimerkiksi 20-vuotias mieshenkilö, nimimerkki ”Epätoivoinen”, kirjoitti olevansa huolissaan siitä, kun toinen kiveksistä roikkuu alempana kuin toinen⁹⁵, ja 19-vuotias mieshenkilö ilman nimimerkkiä kertoi kärsivänsä ongelmasta, jossa ei saa siemensyöksyä yhdynnän aikana, mutta saa kuitenkin yöllisiä siemensyöksyjä.⁹⁶ Yleisin lääkärin vastaus tällaisissa kysymyksissä oli, että asia on täysin normaalia, mutta jos se vaivaa mieltä, olisi syytä hakeutua lääkärin vastaanotolle puhumaan ongelmasta. Siemensyöksyongelmasta kärsinyttä 19-vuotiasta hän kehotti puhumaan seksikumppaninsa kanssa, jos ongelma onkin lähtöisin jostain yhdyntään liittyvästä pelosta, esimerkiksi raskaudesta.⁹⁷ 16-vuotias poika nimimerkillä ”Don Juanko???” kirjoitti marraskuun lehteen seuraavasti:

*Pulmani on sellainen, että esinahkani ei liu'u kokonaan syrjään, vaan on paikoin puolesta välistä kasvanut kiinni terskaan. Ei se kokonaan kiinni kasvanut ole, vaan välissä on kohtia joista esinahka on irti ja josta esinahan alle pääsee spermaa, [...] eihän tässä oikein nautiinkaan uskalla kun ei tiedä jos ne haluavat suuhun ja onhan se ikävää jos silloin haiskahtaa sperma [...] Kasvaisiko se auki iän myötä?? Onko tällaisia tapauksia muita?? Useitakinko?? Lääkäriin?? Ujostuttaa. [...]*⁹⁸

Lehdissä oli myös muutamia muita kireään esinahkaan liittyviä ongelmia. Lääkärin vastaus 16-vuotiaan pojan kirjeeseen oli samanlainen kuin muihinkin esinahkaongelmista kertoviin kirjeisiin: vaivaa olisi hyvä mennä näyttämään lääkäriin mahdollisimman nopeasti, jotta siitä kärsivät pääsisivät kirurgille.⁹⁹

Puolison haluttomuus seksin harrastamiseen oli yleinen ongelma varsinkin 25–30-vuotiaiden miesten lähettämässä kirjeissä. Esimerkiksi tammikuun numerossa nimimerkki ”26-vuotias epätoivoinen”

⁹⁵ SEKSI – asiantietoa aikuisille 11/1974, 50.

⁹⁶ SEKSI – asiantietoa aikuisille 8/1974, 32.

⁹⁷ SEKSI – asiantietoa aikuisille 8/1974, 32.

⁹⁸ SEKSI – asiantietoa aikuisille 11/1974, 50.

⁹⁹ *ibid.* ks. myös SEKSI – asiantietoa aikuisille 7/1974, 51.

kertoo ongelmasta, jossa vaimo ei ole kiinnostunut seksistä ja haluaisi vaimolleen samanlaisen ”sukupuolivietin” kuin hänellä on.¹⁰⁰ 27-vuotias mieshenkilö nimimerkillä ”epätoivoinen” taas kysyi neuvoa ongelmaan, jossa vaimo ei halua harrastaa seksiä kuin vain yhdessä asennossa, ei halua harrastaa esileikkiä eikä muutenkaan osallistu itse aktiin.¹⁰¹ Niissä näkyi siis se, että oma kumppani tai vaimo oli seksuaalisesti pidättäytyvämpi kuin miehet, jotka vaivasta kirjoittivat.

Pieni määrä kirjeistä käsitteli anaaliseksiä heterosuhteissa, niissä kysyttiin esimerkiksi sitä, onko normaalia haluta harrastaa anaaliseksiä ja mitä pitää ottaa huomioon tällaisessa yhdyntätavassa. Anaaliseksiällä on historia niin sanottuna hyljeksittynä ja vastustettuna yhdyntätapana.¹⁰² Sitä on myös pidetty tarpeettomana sen vuoksi, että sen avulla ei voi tulla raskaaksi. Pornografiassa anaaliseksi oli jonkinlainen tabuaihe 1990-luvulle saakka, eikä sitä esitetty paljoa pornolehdissä.¹⁰³ Taustalla tässä ahdistuksessa saattaa olla käsitys vain yhdenlaisesta sallitusta yhdyntätavasta, joka oli vallalla kauan.¹⁰⁴

Naisten lähettämistä kirjeistä korostui pääasiassa epävarmuus siihen, saako seksistä nauttia, orgasmi- vaikeudet ja kysymykset liittyen yhdyntään ja ehkäisyyn. Yksi kirjeistä käsitteli myös kyhmyä rinnassa ja sitä, pitäisikö kyhmyä mennä näyttämään lääkärissä. Miksi naisten kysymykset poikkeavat melko paljon miesten kysymyksistä?

Naisten seksuaalisuuteen suhtautuminen on ollut hyvin vaihtelevaa historiassa. Kristinusko ja läntinen maailma on korostanut käsitettä kahdenlaisista naisista: madonnasta ja huorasta. Madonna mielletään siis hyväksi, epäseksuaaliseksi äidiksi, joka elää kristinuskon ja yhteiskunnan normien mukaan, kun taas huora on avoimesti seksuaalinen, syntinen, mutta seksuaalisuuttaan katuva nainen.¹⁰⁵ Useimmiten naiset ovat myös itse pitäneet yllä erilaisia siveyteen ja pidättäytyvyyteen liittyviä asioita¹⁰⁶ ja ovat suhtautuneet toistensa seksuaaliseen aloitteellisuuteen kriittisemmin kuin miehet.¹⁰⁷ Tästä kertoo esimerkiksi se, että 1970-luvulla kaikista naisista viidesosa ei pitänyt naisten seksuaalisia aloitteita sopivina.¹⁰⁸ On ymmärrettävää, miksi naiset ovat kirjeissään olleet hyvin epävarmoja siitä, mitä saa tehdä ja mitä ei. Orgasmivaikeuksiin liittyvät kysymykset taas voisivat selittyä 1920-luvulta asti levinneestä käsityksestä parin yhtäaikaisesta orgasmin saavuttamisesta, joka on voinut

¹⁰⁰ SEKSI - asiatietoa aikuisille 1/1974, 44.

¹⁰¹ SEKSI – asiatietoa aikuisille 6/1974, 50.

¹⁰² Kontula 2008, 199.

¹⁰³ Haavio-Mannila & Kontula 2001, 231.

¹⁰⁴ Kontula 2008, 74.

¹⁰⁵ Koivunen 1995, 9–10.

¹⁰⁶ Kontula 2008, 337.

¹⁰⁷ Kontula 2008, 83.

¹⁰⁸ Kontula 2008, 84.

johtaa harhaluuloihin ja siten orgasmivaikeuksiin.¹⁰⁹ Naisen orgasmi on myös pitkään ollut sopimaton puheenaihe, josta on puhuttu kiertoilmauksin, ja joka vasta 1990-luvulla normalisoitui.¹¹⁰

Vaikka yhteiskunnallinen muutos ja seksuaalinen vapautuminen ajoi vahvasti naisten oikeuksia ja vapaampaa seksuaalisuutta aborttilain ja e-pillereiden tulon muodossa, oli liikkeellä silti paljon harhaluuloja ja seksuaalista kontrollia tuntui tulevan erityisesti vanhempien naisten suunnalta. Tähän viittaa muun muassa yksi kirje, jossa 17-vuotias tyttö, nimimerkillä ”Mitä tehdä -57 vuosimalli” kertoi, että hänen äitinsä ei hyväksy seksiä, eikä ole puhunut seksuaaliasioista, vaan tyttö on saanut kaiken tiedon joko koulusta ja lehdistä ja haluaisi nyt e-pillerit, muttei uskalla mennä lääkäriin.¹¹¹

Miksi suurin osa kirjoittajista oli miehiä? Miesten ja naisten sukupuoli- ja seksuaalieroja käsittelevissä tutkimuksissa on todettu, että miehet ovat olleet seksiin liittyvissä asenteissaan useimmiten liberaalimpia ja vapaamielisempiä kuin naiset.¹¹² Miehet ovat myös tutkitusti lukeneet naisia enemmän pornolehtiä ja kuluttaneet muutenkin enemmän pornografiaa tai maksullista seksiä.¹¹³ Seksuaaliset erot naisten ja miesten välillä on 1970-luvulta lähtien selitetty kulttuurin muovaamina ja opettamina roolien ja käyttäytymismallien eroina.¹¹⁴ Maskuliiniset sukupuoliroolit esimerkiksi opettavat pojille riippumattomuutta, itsevarmuutta ja asioiden tutkimista ja kartoitusta.¹¹⁵ Tyttöjen rooli on perustunut enemmän henkilökohtaiseen kontrolliin ja rajoituksiin, mutta tytöille on myös puhuttu kotona enemmän seksiasioista kuin pojille.¹¹⁶ Tämä voisi olla yksi selitys sille, miksi SEKSI-lehteen kirjoittaneista ihmisistä suurin osa on miehiä, sillä heille ei ole kotona, eikä välttämättä koulumaailmassakaan puhuttu seksiasioista riittävästi, mutta pornolehdet ovat taas toimineet eräänlaisena valistuksen välineenä.

Tätä teoriaa puoltaa vuoden 1971 FINSEX-tutkimuksen osa, jossa käsiteltiin seksivalistuksen saamista kotona ja koulussa. 18–34-vuotiaista miehistä vain 13 prosenttia oli saanut riittävästi seksivalistusta lapsuudenkodissaan ja vastaavasti 35–54-vuotiaista miehistä vain noin 8 prosenttia. Samojen ikäluokkien prosentit naisilla oli 18 prosenttia ja 8 prosenttia.¹¹⁷ Kunnollista seksivalistusta kouluissa on annettu lähinnä 1950-luvulta lähtien syntyneille ikäluokille, mutta se yleistyi kunnolla vasta 1960-luvun loppupuolella ja oli tasoltaan vaihtelevaa.¹¹⁸ Vaikka seksuaalisen vapautumisen myötä seksistä

¹⁰⁹ Kontula 2008, 21.

¹¹⁰ Kontula 2008, 286.

¹¹¹ SEKSI- asiantietoa aikuisille 12/1974, 51.

¹¹² Kontula 2008, 331.

¹¹³ Kontula 2008, 342.

¹¹⁴ Kontula 2008, 334.

¹¹⁵ Kontula 2008, 334.

¹¹⁶ Kontula 2008, 334.

¹¹⁷ Haavio-Mannila & Kontula 2001, 67–69.

¹¹⁸ Haavi-Mannila & Kontula 2001, 70.

on ollut helpompaa puhua ja se on ollut hyväksyttävämpää, voisi ajatella, että jo valmiiksi pornolehtiä paljon kuluttavat miehet ovat tarttuneet ensin kirjepalstaan sen antaman anonyymiyden vuoksi ja hakeneet näin vahvistusta ja apua aiheisiin, jotka ovat tuntuneet ahdistavilta ja epävarmoilta, eikä niiden kanssa ole kehdannut mennä lääkäriin.

Yksikään kirje ei käsitellyt aborttia, vaikka abortti oli ajankohtainen asia vuonna 1970 uudistuneen aborttilain takia. Aborttia ei käsitellä myöskään juttujen tasolla vuoden 1974 lehdissä. Voisiko abortti-aiheisten kysymysten puuttumiseen lehdessä olla seurausta siitä, että tietous abortista oli lisääntynyt huomattavasti paremman saatavuuden ja niin sanotun paineen purkautumisen jälkeen, kun abortin pystyi suorittamaan myös sosiaalisista syistä. Tämän seurauksena esimerkiksi vuosi 1973 oli laillisten aborttien huippuvuosi, jolloin abortteja tehtiin 23 362 kappaletta.¹¹⁹ Haasion ja Mattilan mukaan vuonna 1973 tehdyistä aborteista noin 73 % tehtiin sosiaalisista syistä.¹²⁰ Ehkä SEKSI-lehti ei tämän takia nähnyt tarpeelliseksi julkaista aborttiin liittyviä kysymyksiä, tai niitä ei vain yksinkertaisesti tullut toimitukseen.

Sukupuolitauteja koskevia kysymyksiä ei myöskään ollut kirjeitä -palstalla, mutta sen sijaan lehti käsitteli niitä ainakin kesäkuun¹²¹ ja lokakuun¹²² numeroissa. Kesäkuun jutussa ”Onko sinulla sukupuolitauti?” kerrottiin, että toimitukseen tulee hyvin paljon kyselyitä sukupuolitaudeista, ja lehti onkin sen vuoksi halunnut koota ”tosiasioita” näistä taudeista yhteen kirjoitukseen.¹²³ Nimetön miespuolinen kirjoittaja kertoi jutussa omasta ja tuttavansa sukupuolitaudista ja niiden hoidosta. Sukupuolitautien diagnostiikka oli 1900-luvun alussa varsin heikkoa, sillä esimerkiksi kuppatapaukset saattoivat oikeasti olla tippuri- tai klamydiatapauksia.¹²⁴ Kirjeistä löytyy kuitenkin muutamia kysymyksiä liittyen ehkäisyvälineisiin. Suomessa tippuri alkoi kuitenkin yleistymään voimakkaasti 1900-luvulla syrjäyttäen kupan yleisimmässä sukupuolitaudissa ja sen esiintymisessä oli kaksi tautihuippua, ensimmäinen 1940–1950-luvuilla ja toinen 1970-luvun alussa. Haasio ja Mattila mainitsevat, että juuri e-pillereiden yleistymisen ja sitä kautta suojaamattoman seksin lisääntyminen vaikuttivat tippuritapausten tilapäiseen yleistymiseen.¹²⁵

4.2 Itsetyydytys ja seksivälineiden käyttö – Hyvää vai pahaa?

Itsetyydytys on yksi seksuaalisuuden muodoista, jota leimaa vahvasti ajatus salailusta ja yksityisyydestä. Kirjepalstalle oli lähetetty muutamia kysymyksiä liittyen itsetyydytykseen ja seksivälineisiin.

¹¹⁹ Haasio & Mattila 2022, 250.

¹²⁰ Haasio & Mattila 2022, 250.

¹²¹ ’Onko sinulla sukupuolitauti?’ *SEKSI – asiatietoa aikuisille* 6/1974, 38–41.

¹²² ’Tietoa ja uutisia seksistä...’ *SEKSI – asiatietoa aikuisille* 10/1974, 25–27.

¹²³ ’Onko sinulla sukupuolitauti?’ *SEKSI – asiatietoa aikuisille* 6/1974, 39.

¹²⁴ Haasio & Mattila 2022, 229.

¹²⁵ Haasio & Mattila 2022, 233–234.

Niissä kysyttiin muun muassa sitä, oliko itsetyydytys tai seksivälineiden käyttö normaalia, missä määrin itsetyydytys on sallittua ja onko itsetyydytyksellä terveydellisiä haittoja. Muutamissa kirjeissä otettiin myös kantaa seksivälineiden käyttöön ja masturboimiseen. Itsetyydytystä koskevia kysymyksiä leimaa vahvasti pelko epänormaaliudesta ja kielletystä.

Lääkärillä on näihin kirjeisiin hyvin vaihteleva suhtautuminen. Joihinkin itsetyydytystä koskeviin kirjeisiin hän vastasi, että se on kyllä normaalia ja luonnollista. Joihinkin taas niin, että se ei saisi korvata oikeita ihmissuhteita, ja kirjoittajan pitäisi etsiä esimerkiksi omanikäistä seuraa. Näin hän vastasi muun muassa helmikuun lehteen kirjoittaneelle 16-vuotiaalle mieshenkilölle, nimimerkillä ”vastausta odottava”, joka kertoi erikoisesta tavasta itsetyydyttää:

*[...] Pelkään kuitenkin, että olen sukupuolisesti poikkeava. Harrastan erittäin kireitä vaatteita, [...] Koulussa voimistelutunnilla käytän kireitä, pieniä uimahousuja, vaikka muilla on urheiluhousut. Kiihotun voimistelutunnilla erittäin herkästi [...] Suuren nautinnon saan kun kävelen tai ajan polkupyörällä, jolloin seisova kaluni hankautuu housuissa ja kireä esinahka tuntuu niin ihanalta terskan päällä. Tämän jälkeen on pakko tyydyttää itseni käsin [...] Olenko normaali, kun käytän kireitä vaatteita, jotka paljastavat mulkkuni? [...]*¹²⁶

Seksileluihin liittyviin kysymyksiin ja kannanottoihin lääkärin vastaus oli negatiivissävyinen. Hän ei esimerkiksi katsonut seksivälineiden olevan hyväksi pariskunnan väliselle seksielämälle, eikä nuoren miehen seksuaaliselle kehitykselle, kun tämä oli kirjeessään kertonut rakentaneensa tekovaginan:

*[...] Kai sitä muovista voi valmistaa mitä tahansa, keinovaginankin [...] Kysymys lienee siitä, onko kenelläkään tarvetta tällaiseen puhdetyöhön. Useimmiten tällaista tarvitsevat miehet, jotka ovat ihmissuhteissa niin ongelmallisia, etteivät kykene tai halua solmia suhteita naisiin. [...] Itsetyydytys on tietysti luonnollinen menetelmä, mutta en suosittelisi kojeiden rakentelua koska silloin saattaa käydä niin, että ihminen liiaksi käpertyy yksinäiseen sukupuolisuuteensa, eristäytyy ja alkaa menettää ihmissuhteitaan. [...]*¹²⁷

Ilmiö on mielenkiintoinen sen puoleen, että seksivälineitä on käsitelty SEKSI-lehdessä useaan otteeseen, ja näissä artikkeleissa suhtautuminen on ollut hyvin myönteistä. 1970-luvulla oli jo paljon vapautuneempi ilmapiiri koskien seksivälineitä ja niitä mainostettiin paljon pornolehdissä.

Muutamissa kirjeissä itsetyydytyksen pelättiin aiheuttavan vakavia terveysongelmia. Esimerkiksi 25-vuotias mies nimimerkillä ”narisevat ja naksuvat nivelet” oli huolissaan siitä, että nuorena harrastettu itsetyydytys olisi aiheuttanut vakavia haittoja hänen nivelilleen, ja sen vuoksi ne olivat alkaneet

¹²⁶ SEKSI – asiantietoa aikuisille 2/1974, 33–34.

¹²⁷ SEKSI – asiantietoa aikuisille 11/1974, 50.

narisemaan. Lääkärin vastaus tähän oli, että itsetyydytyksestä ei ole haittaa nivelille, ja nivelet tulisi tutkituttaa lääkärissä. Lisäksi lääkäri mainitsi tähänkin kirjeeseen, että itsetyydytys ei saa korvata oikeita ihmissuhteita, vaan seksuaalinen kanssakäyminen toisen ihmisen kanssa on oikeasti tyydyttävää.¹²⁸ Lehden nuorin kirjoittaja, 12-vuotias poika pelkäsi olevansa epänormaali, koska oli harrastanut itsetyydytystä yhdessä kaverinsa kanssa. Siihen lääkäri vastaa käytöksen olevan normaalia, eikä asiasta tarvitse olla huolissaan.¹²⁹

Miksi itsetyydytykseen suhtaudutaan varsin negatiivisesti joissain kirjeissä? Miksi sitä pelätään terveysongelmien aiheuttajana? Itsetyydytykseen on historian saatossa suhtauduttu useimmiten negatiiviseen sävyyn. Sitä leimaa vahvasti käsitys yksityisestä ja salatusta. Tästä huolimatta se on leimattu monissa kulttuureissa hyvin negatiiviseksi asiaksi, jota on haluttu säännöstellä.¹³⁰ Esimerkiksi Raamatusta löytyy tarinoita, jotka tuomitsevat itsetyydytyksen jyrkästi.¹³¹ 1700-luvulla itsetyydytys luokiteltiin fyysiseksi sairaudeksi, joka aiheutti muun muassa vakavia terveysongelmia ja mielenterveysongelmia. Tänä aikana ilmestyneet englannin ja ranskankieliset teokset korostivat itsetyydytyksen vaaroja erityisesti nuorille henkilöille ja itsetyydytyksen olevan moraaliton ja poikkeava tila, joka hoitamattomana saattoi aiheuttaa jopa muistin ja järjen heikentymistä, reumatismia, kihtiä ja päänsärkyä.¹³²

Myös Suomessa on vallinnut pitkään kielteinen suhtautuminen itsetyydytykseen. Itsetyydytystä pidettiin vielä 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa syynä aikuisiällä puhjenneelle mielisairaudelle. Tämä käsitys eli voimakkaasti etenkin maaseudulla.¹³³ Suomessa todella suosittu ruotsalainen kodin lääkäri ja neuvontakirja *Kotilääkäri* opetti itsetyydytyksen johtavan kaatumatautiin, näön heikkenemiseen ja jopa ennenaikaiseen kuolemaan. Etenkin nuoria ja lapsia haluttiin suojella itsetyydytyksen vaaroilta, joten sitä pyrittiin ehkäisemään esimerkiksi opettamalla lapsi nukkumaan kädet peiton päällä tai rankaisemalla lasta.¹³⁴ Itsetyydytyksen haitoista varoiteltiin ja peloteltiin 1950-luvulle saakka terveys ja siveysopin tunneilla. Vasta 1960-luvulla suhtautuminen muuttui, kun itsetyydytyksellä ei katsottu olevan enää terveydellistä haittaa.¹³⁵ Kuitenkin pelot esimerkiksi hulluksi tulemisesta itsetyydytyksen takia olivat yleisiä ennen 1970-lukua.¹³⁶ On siis hyvin ymmärrettävää, miksi itsetyydytys aiheutti pelkoa joissain ihmisissä vielä vuonna 1974, sillä kaikki vanhat uskomukset eivät katoa

¹²⁸ SEKSI – asiatietoa aikuisille 4/1974, 50–51.

¹²⁹ SEKSI – asiatietoa aikuisille 2/1974, 29.

¹³⁰ Kontula 2008, 126.

¹³¹ Haasio & Mattila 2022, 120.

¹³² Haasio & Mattila 2022, 120–121.

¹³³ Haasio & Mattila 2022, 121.

¹³⁴ Haasio & Mattila 2022, 122.

¹³⁵ Haasio & Mattila 2022, 123.

¹³⁶ Kontula 2008, 129.

hetkessä ja suurin osa kirjoittajista on elänyt aikana, jolloin itsetyydytyksen on katsottu olevan hyvin haitallista.

Vuoden 1971 FINSEX tutkimukseen osallistuneista nuorista miehistä noin 11 prosenttia ja naisista noin 13 prosenttia ei ollut koskaan kokeillut itsetyydytystä. Sota-aikana nuoruutensa viettäneistä miehistä noin 52 prosenttia ja naisista jopa 71 prosenttia ei ollut ikinä itsetyydyttänyt.¹³⁷ Eroja itsetyydytykseen suhtautumisessa on ollut niin ikäluokkien, kuin sukupuolenkin välillä. Korkeat prosenttiluvut sota-aikana nuoruutensa eläneiden keskuudessa selittyvät koulussa tapahtuneen opetuksen myötä.

Se, miksi ihmiset halusivat kysyä itsetyydytyksestä kirjeissä voisi selittyä seksuaalisen vapautumisen lisääntymisellä ja varsinkin nuorten seksuaalisen tarkkailun ja holhoamisen vähenemisellä, kun itsetyydytystä ei enää pidetty lääketieteellisellä tasolla haitallisena. Tällöin ihmiset uskalsivat kirjeiden muodossa tuoda esiin huolia asiasta, joka ennen oli niin sopimatonta ja kiellettyä, ettei siitä saanut puhua. Luultavasti taustalla on myös se, että vanhempien sukupolvien ihmiset olivat niin seksuaalisesti pidättäytyviä, ettei tällaisia asioita voinut kysyä esimerkiksi omilta vanhemmilta. Seksivalistuksen heikko saatavuus vaikutti myös omalta osaltaan siihen, että tietämättömyyttä ja vääriä harhaluuloja oli liikkeellä paljon. Tällöin erilaiset kirjepalstat toimivat hyvinä ja anonyymeinä väylinä saada joko vahvistusta omille tunteilleen, apua kiusalliseen aiheeseen ja helpotusta siihen, ettei olekaan epänormaali, vaan muutkin ihmiset kärsivät samoista asioista.

5. Kiellettyä ja sopimatonta – seksuaalirikokset ja aikanaan sopimattomina pidetyt seksuaalisen halun kohteet

5.1 Laittomat halut

Marginaalinen osa kirjeistä sisälsi lainsäädäntöä rikkovaa materiaalia, kuten alaikäisen hyväksikäyttöä, sukurutsausta eli oman lähisukulaisen kanssa seksin harrastamista ja valtasuhteiden väärinkäyttöä. Nämä kirjeet muodostavat kuitenkin merkittävän kokonaisuuden, jota voi tarkastella sen valossa, miten seksuaalirikoksiin suhtauduttiin SEKSI-lehdessä. Ajantasainen seksuaalirikollisuutta käsittelevä laki koostuu vuoden 1889 ja 1929 laeista, ja niihin tehdyistä muutoksista, joista merkittävimmät ovat olleet vuoden 1926 ja 1971 uudistukset.¹³⁸ laki kattaa muun muassa säädöksiä siitä kuka saa harrastaa seksiä ja kenen kanssa. Miksi ihmiset kirjoittivat näin henkilökohtaisista ja raskaista aiheista lehteen?

¹³⁷ Haavio-Mannila & Kontula 2001, 244–245.

¹³⁸ Haasio & Mattila 2022, 48.

Yhtä sukurutsausta käsittelevää kirjettä ei julkaisu lehdessä lainkaan, vaan lääkäri mainitsi kirjoittajan nimimerkin ”Odottava isä”, ja kertoi kirjeen sisältävän ”perheenjäsenten keskinäiseen seksuaalikäyttäytymiseen” ja sen normalisointiin viittaavaa materiaalia. Lääkäri vastasi kirjeeseen, että oman lähisukulaisen kanssa seksin harrastaminen on rikoslain alainen teko, mutta viittasi myös siihen, että kirjeessä on mainittu seksin harrastamisesta alle 16-vuotiaan henkilön kanssa, joka on myös rangaistava teko.¹³⁹ Koska kirjettä ei ole lehdessä näkyvillä, voi vain lääkärin vastauksesta päätellä, että kirjeessä on kysytty apua siihen, miten seksin harrastaminen onnistuu oman lapsen kanssa. Lääkäri oli vastannut tähänkin kysymykseen niin, että kyseessä on laaja häiriö, jonka seurauksena kirjoittaja tarvitsee psykiatrin apua. Sukurutsaus eli insesti on ollut kiellettyä jo ruotsin laissa, ja siihen kuului myös sosiaaliset sukulaisuussuhteet, joka tarkoitti esimerkiksi veljen vaimoa. Sukurutsauksella on kuitenkin myös raamatulliset perinteet, joiden mukaan kirkko katsoi, oliko esteitä naimisiinmenolle.¹⁴⁰ Vuoden 1971 lakiuudistuksen jälkeen sukurutsaus oli laitonta oman lapsen, lapsenlapsen, sisarusten ja sisarpuolien välillä.¹⁴¹

Alaikäisen hyväksikäyttöön viittaavissa kirjeissä toistui muun muassa isot ikäerot ja epäselvät olosuhteet. Esimerkiksi 40-vuotias leskirouva kirjoitti, että hänen alle 15-vuotiaat tyttöt käyvät tansseissa ja tapailevat siellä vanhempia naimisissa olevia miehiä. Tytöt olivat myös harrastaneet seksiä näiden kanssa, ja nyt leski pelkäsi tyttöjen tulevan raskaaksi tästä ja pyysi neuvoja siitä, miten saada tytöt lopettamaan seksin harrastamisen tai vaihtoehtoisesti, miten kertoa ehkäisystä koska pitää aihetta itse sopimattomana ja ahdistavana.¹⁴² Isoa ikäeroa varsinkin vanhempien miesten ja nuorempien naisten seksisuhteissa on pidetty sopimattomana ja huonona asiana länsimaisessa yhteiskunnassa.¹⁴³ Tässä yhteydessä ei kuitenkaan tule ilmi, kuinka vanhoja miehiä on kyseessä. Silti teko menee rangaistavuuden puolelle, sillä tytöt olivat selvästi alle suojaikärajan, joka oli vuoden 1971 lakiuudistuksen mukaan 16-vuotta. Saman lakiuudistuksen mukaan seksuaalisen lapsuuden raja asetettiin 14 ikävuoteen, joka tarkoittaa sitä, että alle 14-vuotiaan kanssa seksin harrastamisesta sai kovemman rangaistuksen.¹⁴⁴ Toisessa tapauksessa 18-vuotias tyttö näki 14-vuotiaan velipuolensa seksuaalisessa välillä, mutta he eivät kuitenkaan olleet sukua toisilleen. Tyttö oli kuitenkin kosketellut velipuolta tämän nukkuessa ja antanut suuseksiä ilman lupaa.¹⁴⁵ Teko voisi mennä myös sukurutsauksen piikkiin,

¹³⁹ SEKSI – asiatietoa aikuisille 1/1974, 46.

¹⁴⁰ Haasio & Mattila 2022, 63–64.

¹⁴¹ Haasio & Mattila 2022, 64.

¹⁴² SEKSI - asiatietoa aikuisille 7/1974, 48.

¹⁴³ Haasio & Mattila 2021, 149.

¹⁴⁴ Haasio & Mattila 2022, 63.

¹⁴⁵ SEKSI – asiatietoa aikuisille 4/1974, 49–50.

mutta tässä tilanteessa sen voisi katsoa olevan enemmän alaikäisen hyväksikäyttöä, sillä velipuoli on oletettavasti nukkunut tekojen sattuessa, ja siinä on rikottu myös suojaikärajaa.

Kolmas hyväksikäyttöä koskeva kirje poikkesi muista merkittävällä tavalla. Siinä 15-vuotias poika kertoi olevansa seksisuhteessa siskonsa sulhasen kanssa salaa. Kirjeessä ei mainittu sulhasen ikää, mutta sisko oli 18-vuotias, ja kirje viittaa siihen, että sulhanen olisi yli 18-vuotias itsekin.¹⁴⁶ Tähän aikaan saman sukupuolen kanssa seksinharrastamisella oli eri suojaikäraja kuin heterosuhteissa. Homoseksuaalisuuden dekriminialisoinnin yhteydessä lakiin asetettiin pykälä, jonka mukaan homoseksin ikäraja on 18-vuotta.¹⁴⁷ Pykälän taustalla oli kehottamiskielto ja pelko siitä, että homoseksuaalisuuteen pystyi oppimaan. Kirjeessä siskon sulhanen oli siis syyllistynyt rikokseen, kun oli halunnut harrastaa seksiä 15-vuotiaan pojan kanssa.

Valtasuhteiden väärinkäytöstä kertoi yksi kirje, jossa 16-vuotias lukion ensimmäisen luokan oppilas oli seksisuhteessa itseään 15 vuotta vanhemman naisopettajan kanssa ja tämä halusi lopettaa suhteen tai vähentää seksin harrastamista. Kirjeessä esiintyi myös kiristämistä ja uhkailua huonoilla arvosanoilla opettajan puolelta.¹⁴⁸ Valtasuhteiden hyväksikäyttö oli kriminalisoitu jo Ruotsin ajan lainsäädännössä 1734.¹⁴⁹ Suojaikäraja valtasuhteissa oli 18. Vuonna 1971 lakiin oli kuitenkin tullut muutos, jossa rangaistus teosta oli lievempi, jos uhri oli täyttänyt 16 mutta ei 18 vuotta.¹⁵⁰ Lääkäriin vastauksessa poikaa kuitenkin kehoitetaan puhumaan suhteen lopettamisesta opettajan kanssa. Siinä mainitaan kyllä valtasuhteiden väärinkäytöstä, mutta jostain syystä kirjeessä on myös syyllistävä sävy poikaa kohtaan:

*Jostain syystä en jaksa uskoa, että kukaan on vasten tahtoaan saatavissa tällaiseen tilanteeseen. [...] Varmaankaan ei tätäkään orhia ole luokassa raiskattu vaan on yhdyntätilannetta tarvinnut edeltää jotakin lähestymistä, minkä perusteella vasta on sitten siirrytty sänkyyn. [...] Ei auta muu kuin käyttää tervettä talonpoikaisjärkeä. Todennäköisesti asia selviää keskustelemallakin, [...]*¹⁵¹

Yksi selitys tällaiselle suhtautumiselle voisi löytyä yhteiskunnan asenteista ja normeista. Toisin kuin nuoren tytön ja reilusti vanhemman miehen välinen seksisuhde on yhteiskunnassa ollut pitkään paheksuntaa aiheuttava asia, on nuoremman pojan ja vanhemman naisen suhteeseen jostain syystä

¹⁴⁶ SEKSI – asiatietoa aikuisille 11/1974, 50–51.

¹⁴⁷ Haasio & Mattila 2022, 72.

¹⁴⁸ SEKSI- asiatietoa aikuisille 7/1974, 50–51.

¹⁴⁹ Haasio & Mattila 2022, 51.

¹⁵⁰ Haasio & Mattila 2022, 75.

¹⁵¹ SEKSI - asiatietoa aikuisille 7/1974, 50–51.

suhtauduttu suopeammin.¹⁵² Toisaalta tässä tilanteessa kyse on hyväksikäyttötapauksesta, jossa on mukana kiristystä ja valtasuhteen väärinkäyttöä, joten lääkärin vastaus on yllättävä.

SEKSI-lehti on luultavasti halunnut julkaista raskaita aiheita käsitteleviä kirjeitä, jotta samoista asioista kärsivät ihmiset saisivat rohkaisua hakea apua ongelmiinsa. Lisäksi ajatuksena tällaisten aiheiden julkaisemiselle on voinut olla se, että jos jotkut miettivät vaikkapa seksisuhteen aloittamista alakäisen kanssa, on lehden viesti siihen, että niin ei kannata tehdä. Lääkärin vastaus on ollut jokaiseen kirjeeseen hyvin asiallinen, mutta samaan aikaan useimpiin kirjeisiin on vastattu, että teko rikkoo lakia. Uhria on kannustettu hakemaan apua, tai tekijää on kehoitettu lopettamaan tai hakeutumaan psykiatrille. Tosin poikkeuksena oli vastaus 16-vuotiaan oppilaan kirjeeseen, jossa myös kirjoittajan motiivia jatkaa seksisuhdetta kyseenalaistettiin. Lehden kirjoittaminen taas on voinut toimia kirjoittajille matalan kynnyksen avunsaantipalveluna, sillä osasta kirjeistä pystyi päättämään kirjoittajien olevan häpeissään tai ahdistuneita. Leskelle aiheen kiusallisuuden vuoksi lehden kirjoittaminen on voinut olla yksi ainoista keinoista hankkia apua ongelmaan, joka koskee omien tyttärien seksuaalikäyttäytymistä. Varsinkin, kun kirjeen mukaan seksuaaliasioista ja ehkäisystä puhuminen ahdisti leskeä huomattavan paljon. Kirjeistä kuitenkin näkyy myös tietämättömyys siitä, etteivät tietyt asiat ole hyväksyttäviä tai sallittuja. 18-vuotiaan tytön ja 15-vuotiaan pojan kirjeissä kirjoittajat eivät nähneet asioiden olevan millään tavalla ongelmallisia, vaan olisivat halunneet jatkaa seksisuhteita.

5.2 Nimimerkki: Kumisaappaisiin ihastunut

Fetissi tai fetisismi tarkoittaa asiaa, esinettä, hajua, materiaalia tai ruumiinosaa, joka herättää seksuaalista halua ja mielenkiintoa fetissin omaavassa henkilössä.¹⁵³ Fetissit ovat normaali osa ihmisen seksuaalisuutta, mutta niitä ei ole aina pidetty hyväksyttävinä. Fetisseistä kertovia kirjeitä oli aineistoissa muutamia. Kirjeissä mainittiin muun muassa kumisaapasfetissistä ja kiinnostuksesta naisten alusvaatteita kohtaan. Kumisaapasfetissistä kertova kirje oli enemmän kantaaottava ja pyysi lääkäriä kommentoimaan omat mietteensä fetissistä. lääkäri kommentoi seuraavasti:

[...] Meidän ilmeisesti olisi syytä miettiä, voisimmeko yhteiskunnan puitteissa hyväksyä normaalin varianttina, vaihtoehtona esim. tällaisen sukupuolisen käyttäytymisen. Ihmisen muu elämä tuntuu olevan järjestyksessä eikä ainakaan kirjeen perusteella voisi päätellä hänellä esiintyvän ahdistuksia erikoislaatuisuudestaan. [...] Toisin sanoen, olisiko luotava uudelleen arvojärjestelmämme, joka nykyisellään perustuu vuosisatojen ja -tuhansien takaiseen

¹⁵² Haasio & Mattila 2021, 149.

¹⁵³ Väestöliitto: Mikä on fetissi? 2019, 23.09.

*perimätietoon ja ihmisiin varsinkin kristillisenä aikana ympättyihin käsityksiin oikeasta ja väärästä [...]*¹⁵⁴

Kirjeissä oli muutamia mainintoja ”itsesadismista” jossa kirjoittaja saa seksuaalista mielihyvää itsensä satuttamisesta. Näitä tapauksia lääkäri käsitteli mielen sairauksina ja kehotti hakeutumaan psykiatriseen hoitoon mahdollisimman nopeasti.¹⁵⁵ Tänä aikana ne olivat myös vuonna 1974 ilmestyneen ensimmäinen suomalainen seksiä ja seksuaalisuutta käsittelevä terveydenhuollon henkilöstön ja opettajien kurssikirjan, ”Seksologian” mukaan luettu omaksi poikkeavuuden muodoksi homoseksuaalisuuden, fetissien ja transvestismin lisäksi. Joissain kirjeissä esiintyvä transvestismi oli mainittu fetisiksi. Transvestismin määritelmiä on useita, mutta yleensä se tarkoittaa henkilöä, joka pukeutuu vastakkaisen sukupuolen vaatteisiin, ja saa tästä seksuaalista kiihotusta.¹⁵⁶ *Seksologia* taas mielenkiintoisesti mainitsee transvestismin olevan kulttuurin tuotos, sillä vaatteiden sukupuoliroolit ovat kiinni kulttuurista ja yhteiskunnan normeista.¹⁵⁷

SEKSI-lehti näyttäytyi varsin avoimena ja ennakkoluulottomana fetissejä ja transvestismiä kohtaan. Fetissejä oli muun muassa käsitelty tammikuun¹⁵⁸ numerossa artikkelin tasolla ja lehdessä oli ollut muutamia haastatteluja henkilöiltä, jotka identifioivat itsensä transvestisteiksi.¹⁵⁹ Fetissit sadomasokismi ja transvestismi luokiteltiin sairaudeksi vuoteen 2011 asti¹⁶⁰, joten lehden ilmestymishetkellä nämä seksuaaliset ominaisuudet olivat mielen sairauksia. *Seksologiassa* kaikki nämä ominaisuudet löytyivät seksuaalisia poikkeavuuksia käsiteltävästä kappaleesta¹⁶¹, ja kirjassa on neuvottukin, että näitä poikkeavuuksia pitäisi lähestyä psykiatrisilla hoitomuodoilla.¹⁶² Tämä varmasti ahdisti monia kirjeiden kirjoittajia, sillä kirjeistä ilmeneekin usein häpeä ja pelko omista tunteistaan. SEKSI-lehden artikkelit aiheista saattoivat saada ihmiset tunnistamaan oman olotilansa, ja siten lähestymään aihetta kirjeillä lehden lääkärille.

¹⁵⁴ Seksi- asiatietoa aikuisille 1/1974, 44–45.

¹⁵⁵ Ks. esim. SEKSI – asiatietoa aikuisille 6/1974, 52–53.

¹⁵⁶ Haasio & Mattila 2022, 140.

¹⁵⁷ Lönnqvist & Achté 1974, 263.

¹⁵⁸ ’Fetissimejä’ *SEKSI- asiatietoa aikuisille 1/1974, 37–40*. Artikkelissa mainitaan, että fetissejä esiintyy pääosin miehillä ja niihin kuuluisi tiettyyn pisteeseen asti suhtautua luonnollisena osana miehen seksuaalisuutta. Kaikki kirjepalstalle fetisseistä kirjoittaneet ovat myös olleet miehiä.

¹⁵⁹ Ks. esim. ’Transvestiitin muistelmat’ *SEKSI- asiatietoa aikuisille 8/1974, 38–41*, ja ’Transvestismin esiinmarssi’ *SEKSI - asiatietoa aikuisille 5/1974, 16–20*. Artikkelissa mainitaan myös mielenkiintoisesti, että transvestismi on yllättävän yleistä ja 1970-luvun vapaamielinen ilmapiiri on saanut monet miehet myöntämään, että pitävät naisten vaatteisiin pukeutumisesta.

¹⁶⁰ Seta - Vuosikymmen terveiden kirjoissa – transvestisuuden ja fetissien tautiluokituksen poistamisesta 10 vuotta. 2021, 12.05.

¹⁶¹ Lönnqvist & Achté 1974, 261–263.

¹⁶² Toskala 1974, 275–276.

5.2 ”Olenko ns. pyromaani?” Homoseksuaalisuus kirjeissä

Homoseksuaalisuuden historiaan Suomessa liittyy vahvasti erilaisten lainsäädäntöjen yritys rajoittaa sen esiintymistä. Suhtautuminen siihen on ollut aina hyvin vaihtelevaa ja on riippunut paljon ajasta, paikasta ja yhteiskunnan arvoista. Aineiston kirjeet sijoittuvat aikaan, jolloin homoseksuaalisuuden dekriminallisoinnista on kulunut aikaa muutamia vuosia.

Homoseksuaalisuuteen viittaavia kysymyksiä käsiteltiin palstalla vain muutamia. Kaikki kirjoittajat olivat miehiä, eikä kirjeissä ollut ketään itseään lesboksi identifioivaa ihmistä. SEKSI-lehdessä Suhtautuminen homoseksuaalisuuteen oli neutraalia ja asiallista. On kuitenkin mielenkiintoista, ettei 1974 vuosikerrassa ollut yhtään kokonaista artikkelia miesten välisistä homosuhteista, kun taas lesbosuhteita käsiteltiin muun muassa tammikuun¹⁶³, toukokuun¹⁶⁴ ja joulukuun¹⁶⁵ lehdissä. Valitsin nämä kirjeet omaksi kappaleekseen siksi, että kaikkien kirjeiden vastauksessa on jotain sellaista, joka poikkeaa muista kirjeistä.

Suurimmassa osassa miesten kirjeissä korostuu pelko ja ahdistus omista homoseksuaalisista tunteista. Lisäksi kirjeissä on jonkin verran harhaluuloja ja väärää tietoa siitä, mitä homoseksuaalisuus on, esimerkiksi 20-vuotias mies nimimerkillä ”Pyromaaniko” kirjoitti lääkärille seuraavasti:

*[...] Olenko ns. pyromaani, kun haluan olla alasti nuorten miesten kesken? [...] Miksi minun ei tee naista mieli, en ole koskaan ollut naisen kanssa sukupuoliyhdyntässä. [...]*¹⁶⁶

Homoseksuaalisuuteen suhtautuminen 1970-luvun alussa oli hyvin vaihtelevaa. Esimerkiksi vuoden 1971 FINSEX-tutkimukseen vastanneista miehistä 44 prosenttia ja naisista 45 prosenttia ei halunnut yhteiskunnan puuttuvan aikuisten väliseen homoseksuaaliseen suhteeseen.¹⁶⁷

Lääkärillä on kirjeisiin kahdenlaisia vastauksia, niissä joko kerrotaan, homoseksuaalisuuden olevan ohimenevä vaihe, tai sitten kehoitetaan hakemaan apua homoseksuaalisuuteen erikoistuneilta psykologeilta. Myös psykoterapiaa suositellaan, jos kirjoittaja haluaa ”parantua homoseksuaalisuudesta”. Useaan kirjeeseen hän vastasi, että jokaisessa ihmisessä on homo ja heteroseksuaalisia piirteitä. Lisäksi hän mainitsee, että kirjoittajien lapsuudessa on usein tapahtunut jotain häiriöitä, joiden takia halutaan seksuaalista tyydytystä samasta sukupuolesta. Homoseksuaaliset ominaisuudet ovat siis olleet kirjoittajissa aina mukana, eikä kukaan voi tulla homoseksuaaliseksi keski-iässä.¹⁶⁸ *Seksologia*

¹⁶³ ’Lesbon tunnustuksia’ *SEKSI - asiatietoa aikuisille* 1/1974, 16–20.

¹⁶⁴ ’Tarinaa ja tosiasiaa lesboista’ *SEKSI – asiatietoa aikuisille* 5/1974, 34–37.

¹⁶⁵ ’Kaksin aina kaunihimpi’ *SEKSI - asiatietoa aikuisille* 12/1974, 5, 12–19.

¹⁶⁶ *SEKSI – asiatietoa aikuisille* 6/1974, 50.

¹⁶⁷ Kontula 2008, 89.

¹⁶⁸ ks. esim. *SEKSI- asiatietoa aikuisille* 5/1974, 53.

käsittelee homoseksuaalisuutta sairaslukituksen näkökulmasta, ja antaa hyvin vastauksen muun muassa siihen, miksi lääkärin vastauksissa kirjoittajat haluttiin ohjata psykologille. Kirjassa puhutaan muun muassa homoseksuaalisuuden ”latenttivaiheesta” eli piilevästä homoseksuaalisuudesta, joka ilmenee joko mielikuvina, unina, homoseksuaalisuuden pelkona tai lapsuudessa ja nuoruudessa esiintyvänä saman sukupuolen seurustelusuhteina.¹⁶⁹ Kirja korostaa ennaltaehkäisyä, johon liittyy ajatus lämpimästä perheyhteisöstä, nuorten seksivalistuksesta ja korostamisesta, että jokaisessa ihmisessä on ”biseksuaalisia piirteitä”, joka tässä viittaa siihen, että homoseksuaaliset tunteet olisivat ohimeneviä.¹⁷⁰ Mielenkiintoisesti teos suosittelee psykoterapiaan menoa siitä näkökulmasta, että henkilö tulevaisuudessa tulisi toimeen ulkomaailman ja sisältä tulevien ylläkkeiden kanssa ja pääsisi eroon syyllisyydentunnosta, mutta psykoanalyysillä taas voitaisiin hoitaa henkilöitä, joilla homoseksuaalisuuden lisäksi esiintyy heteroseksuaalisia tarpeita, joten heidät voi ”parantaa”.¹⁷¹

Kirjeiden vastauksissa näkyy myös se, että homoseksuaalisten tekojen kehotuskielto oli voimassa. Kehotuskielto vaikutti voimakkaasti muun muassa siihen, miten media käsitteli homoseksuaalisuutta. Kehotuskiellon taustalla on toiminut Yhdysvalloista peräisin oleva psykiatrinen ajatus, jossa homoseksuaalisuus on itse hankittu ominaisuus, josta voi oppia pois.¹⁷² Yhdessä kirjeistä esimerkiksi pyydetään kanavia, joista löytää muita homoseksuaaleja, sillä erityisesti maaseudulla elävät homot eivät löydä helposti kumppania. Lääkäri ei kuitenkaan voinut antaa näitä kanavia, vaan ohjasi kirjoittajaa etsimään kumppania samasta paikasta, mistä heterot etsivät. Toimitus oli kuitenkin laittanut Psyke ry:n puhelinnumeron ja 96-lehden toimituksen osoitteen kirjeen alapuolella, jotta kirjeen kirjoittaja voi etsiä apua sieltä.¹⁷³ Psyke ry oli seksuaalivähemmistöjen oikeuksia ajava järjestö, joka perustettiin vuonna 1968. Psyke ry julkaisi 96-lehteä, joka oli suunnattu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville ihmisille ja sisälsi muun muassa seuranhakuilmoituksia.¹⁷⁴

Homoseksuaalisuuden dekriminallisoinnilla on todennäköisesti ollut suuri vaikutus siihen, miksi miehet uskalsivat kirjoittaa näistä tunteistaan lehteen. Kun homoseksuaalisuus ei ollut enää lailla kiellettyä, mutta kehotuskielto ja sairaslukitus olivat kuitenkin voimassa, oli lehteen kirjoittaminen helpompaa tapa lähestyä asiaa, ja saada kuitenkin samalla ammattilaisen lausunnon siitä, miten asian kanssa pitäisi jatkossa menetellä. Kirjeissä kuitenkin korostuu häpeä ja pelko omasta seksuaalisesta suuntautumisestaan, joten siitä on voinut olla hyvin vaikea puhua ääneen. Kehotuskiellon ollessa voimassa, tiedon hankkiminen on voinut olla todella vaikeaa, ja ainoa väylä kysyä asioista anonyymisti

¹⁶⁹ Lönnqvist & Achté 1974, 258.

¹⁷⁰ Lönnqvist & Achté 1974, 258–259.

¹⁷¹ Lönnqvist & Achté 1974, 259.

¹⁷² Haasio & Mattila 2022, 153.

¹⁷³ SEKSI-asiatietoa aikuisille 6/1974, 52–53.

¹⁷⁴ Mustola 2007, 24.

on ollut tällaiset kirjepalstat. Homoseksuaalisuuteen on myös liittynyt vahvasti salailun ja piilottelun kulttuuri. Vaikka suuremmissa kaupungeissa saattoi olla melko vapaasti oma itsensä ja kuulua erilaisiin yhteisöihin, sekä tavata toisia homoseksuaaleja homobaareissa ja tapahtumissa, täytyi useimpien konservatiivisemmalla maaseudulla pitää oma seksuaalisuus salattuna. 1970-luvun alussa homoseksuaalisuuteen suhtautuminen oli hyvin vaihtelevaa, mutta SEKSI-lehden suhtautuminen siihen oli kuitenkin avoin ja hyvin asiallinen, vaikka ajankuvalle tyyppillisesti lehden lääkäri kehotti psykologille hakeutumista, eikä voinut suositella kanavia, mistä löytää muita homoja.

6. Loppupäätelmät

Suomalainen yhteiskunta oli pitkään ollut rajoittunut seksiä ja seksuaalisuutta käsittelevissä asioissa. Maatalousyhteiskunnassa seksiin liittyvät asiat olivat usein vahvoja tabuaiheita, ja yhteiskunta tarkkaili tiiviisti varsinkin nuorten välistä seurustelua. Seksuaaliasioissa ainoa kantaottava taho oli pitkään kirkko, joka omalta osaltaan myös valvoi kansan käyttäytymistä. Salavuoteus, eli esiaviollinen seksi, oli laissa kiellettyä vuoteen 1926 asti, mutta negatiivinen suhtautuminen siihen pysyi yhteiskunnassa pitkään. Läntisessä maailmassa 1960-luvun puolessa välissä alkanut seksuaalinen vallankumous ravisteli myös suomalaista yhteiskuntaa vahvasti. Suomessa 1960-luvun loppupuolella kunnolla alkanut seksuaalinen vallankumous ja vapautuminen vaikuttivat vahvasti 1970-luvun alussa siihen, että seksistä alettiin puhua enemmän ja seksuaaliterveyteen liittyvät asiat tulivat vahvemmin terveydenhuollon piiriin. Vanhoja uskomuksia alettiin pikkuhiljaa rikkomaan. Ehkäisyvälineet, kuten kondomi, tulivat helpommin saataville, seksivalistus tuli osaksi koulujen opetussuunnitelmaa, vuoden 1972 kansanterveyslaki vaikutti vahvasti neuvolapalveluiden laatuun ja perhesuunnitteluun ja homoseksuaalisuuden dekriminointi toi seksuaalivähemmistöjä enemmän näkyviin.

Myös rakennemuutoksella ja hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisella oli oma vaikutuksensa seksiasioihin. Maalta muutto toi paljon nuoria ihmisiä kaupunkiin, mikä taas mahdollisti erityisesti naisille vapaamman elämäntyylin. Naisten vapaamman seksuaalisuuden puolestapuhujia olivat vuoden 1970 vapaampi aborttilaki ja e-pillereiden markkinoille tulo. Yhteiskunnan suhtautuminen vapaaseen seurusteluun ja esiaviolliseen seksiin oli pikkuhiljaa muuttumassa sallivammaksi. 1970-luvun alkupuolta leimaa kuitenkin vahvasti muutoksen ja vanhojen käsitysten ja tapojen yhteentörmäys, eivätkä muutokset tarkoittaneet kaikkialla vapaampaa seksiä. Erityisesti konservatiivisemmalla maaseudulla vanhat tavat ja uskomukset saattoivat säilyä hyvinkin pitkään.

Sallivamman ilmapiirin ja seksuaalisen vallankumouksen myötä myös pornolehdet kokivat 1970-luvulla räjähdysmäisen kasvun. Sitä ennen niitä oli säännöstelty ja tarkkailtu vedoten epäsiiveillisten

julkaisujen leviämisen ehkäisemiseksi laadittuun lakiin. Pornolehtien levikki oli huipussaan 1970- ja 1980-lukujen aikana, mutta hyvästä menekistä huolimatta niitä pyrittiin sensuroimaan, ja useimmat lehdet saivat sakkoja epäsiiveellisistä kuvista. Myös vuonna 1972 aloittanut SEKSI-asiatietoa aikuisille -lehti sai sakkoja muutamia kertoja julkaisemistaan kuvista ja artikkeleista. Vaikka SEKSI-lehti näyttäytyikin päällisin puolin perinteisenä pornolehtenä, sisälsi se paljon hyödyllistä tietoa ja valistusta liittyen seksiin. Lehti markkinoi itseään vahvasti valistuslehdeksi ja tarjosi muun muassa tietoskuja ja haastatteluja liittyen seksiasentoihin, -välineisiin, fetisseihin, seksuaalivähemmistöihin ja seksuaaliterveyteen.

Merkittävänä osana SEKSI-lehteä oli kuitenkin kirjepalsta, jossa lääkäri vastasi lukijoiden kysymyksiin. Tällaiset kirjepalstat konseptina olivat yleisiä 1970-luvulla, ja niitä oli muun muassa useissa muissakin pornolehdissä. Tunnetuimpia kirjepalstoja oli Yleisradion lähettämä radio-ohjelma: *Sukupuolielämän kirjelaatikko* ja nuortenlehti Suosikin *Bees & Honey*. SEKSI – asiatietoa aikuisille lehden kirjeissä korostuu vahvasti tietämättömyys, hämmennys ja epävarmuus, joka liittyy useimmiten sukupuolielimiin tai seksuaaliseen kanssakäymiseen toisen ihmisen kanssa. Seksuaalisen vapautumisen vaikutus näkyy vahvasti siinä, että ihmiset uskalsivat enemmän tuoda tällaisia huomioita ilmi, ja halusivat tietoa siitä, ovatko he sairaita, tarvitsevatko he lääkäriä, kärsivätkö muut samanlaisista ongelmista ja mitä heidän pitää tehdä jatkossa. Lehden tarjoama anonymiteetti on voinut osaltaan motivoida kirjoittamaan, sillä kirjoittajien ei ole tarvinnut pelätä, että heidät tunnistetaan kirjeissä ja että he leimautuisivat tällä tavalla yhteisöissään poikkeaviksi tai sairaiksi.

Koska kirjeet sijoittuvat aikaan, jolloin kunnollista seksivalistusta on alettu vasta hiljattain antamaan kouluissa, korostuu kirjeissä se, että varsinkin vanhempi väestö ja miespuoliset henkilöt eivät olleet saaneet kotona tai koulussa kunnollista seksivalistusta. Tämän vuoksi kirjepalstan sukupuolijakoumassa korostuu miesten kirjoittamat kirjeet. Miehet myös lukivat pornolehtiä naisia enemmän, joten jo valmiiksi seksiä käsittelevät lehdet antoivat otollisen mahdollisuuden kysyä kirjepalstalla asioita, joihin lehti ei ollut artikkelien tasolla vastannut.

Monet ongelmat, joista ihmiset kirjoittivat, olivat suomalaisessa yhteiskunnassa vielä omalta osaltaan epäsovivia puheenaiheita. Homoseksuaalisuutta, transvestismiä ja fetissejä käsittelevissä kirjeissä erityisesti häpeän ja pelon tunteet olivat yleisiä. Vaikka homoseksuaalisuus olikin dekriminalisoitua, pidettiin sitä vielä sairautena ja useat kirjoittajat halusivatkin päästä eroon homoseksuaalisista tunteistaan. Samoin transvestismistä ja fetisseistä oltiin huolissaan ja pelättiin, että omat tunteet ovat vääränlaisia. Lisäksi kirjepalsta näyttäytyy paikkana, johon pystyi kirjoittamaan myös hyvin raskaista ja vakavista ongelmista, sillä kirjeiden joukossa oli sellaisia kysymyksiä, johon liittyi hyväksikäyttöä ja inestiiä. Luultavasti kirjepalsta nähtiin keinona pyytää apua niin arkaan aiheeseen, josta ei

kehdannut tai voinut kertoa läheisilleen, vaikka se olikin painoarvoltaan vakava ja raskas. Myös muutamissa raskaamman aiheen kirjeissä kuitenkin korostuu tietämättömyys siitä, ettei tällainen toiminta ole hyväksyttävää vaan kirjoittaja on pitänyt tätä normaalina asiana. Lisäksi 1970-luvun ilmapiiri ja yhteiskunta on ollut paljon erilaisempi kuin nyky-yhteiskuntamme, jonka vuoksi monet kirjeen aiheista on voitu omana aikanaan niin sanotusti katsoa sormien läpi.

Lähdeluettelo

I Painetut lähteet

SEKSI – Asiatietoa aikuisille 1974, Kustannus Oy Williams.

Korppi, Timo, *Lihaa säästämättä – 30 vuotta suomalaisen pornobisneksen etulinjassa*. Johnny Kniga: Helsinki, 2002.

Suomen tilastollinen vuosikirja 1974. Tilastokeskus.

II Tutkimuskirjallisuus

Aapola, Sinikka, 'Murrosiän lyhyt historia'. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. SKS: Helsinki, 2003, 87–106.

Haasio, Ari & Mattila, Markku, *Suomalaisen seksin historia*. Avain: Helsinki, 2022.

Haasio, Ari & Mattila, Markku, *Suvaitsematon Suomi*. Avain: Helsinki, 2021.

Haavio-Mannila, Elina & Kontula, Osmo, *Seksin trendit meillä ja naapureissa*. WSOY: Helsinki, 2001.

Hannikainen, Matti, 'Rakennemuutos ja hyvinvointivaltio'. Teoksessa Haapala, Pertti (toim.), *Suomen rakennehistoria: Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Vastapaino: Tampere, 2018.

Harjula, Minna, *Hoitoonpääsyn hierarkia – terveystieteiden ja terveyspalvelut Suomessa 1900-luvulla*. Tampere University Press: Tampere, 2015.

Helén, Ilpo, 'Seksuaalinen arki'. Teoksessa Häggman, Kai & Aalto, Seppo (toim.), *Suomalaisen arjen historia 4. Hyvinvoinnin Suomi*. Weilin+Göös: Porvoo, 2008, 232–249.

Häkkinen, Kaisa, *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. WSOY: Helsinki, 2004.

Jutikkala, Eino, 'Urbanisoituminen'. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.) *Suomen kaupunkilaitoksen historia 3: Itsenäisyyden aika*. Helsinki: Suomen kaupunkiliitto, 1987, 9–37.

Koivunen, Hannele, *Madonna ja huora*, Otava oy: Helsinki, 1995.

Kontula, Osmo, *Halu & intohimo – tietoa suomalaisesta seksistä*. Otava oy: Helsinki, 2008.

Kontula, Osmo & Kosonen, Kati, *Seksiä lehtien sivuilla*. Painatuskeskus: Helsinki, 1994.

Koukkunen, Kalevi, *Atomi ja missi – vierassanojen etymologinen sanakirja*. WSOY: Porvoo, 1990.

Lönnqvist, Jouko & Achté, Kalle, 'Seksuaaliset poikkeavuudet'. Teoksessa Hytönen, Ylermi & Raitasalo, Aune & Tähtinen, Johanna (Toim.), *Seksologia*. Tammi: Helsinki, 1974, 251–263.

Mustola, Kati, 'Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa' Teoksessa Mustola, Kati & Pakkanen, Johanna (Toim.), *Sateenkaari-suomi – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa*. Like: Keuruu, 2007, 18–42.

Nieminen, Armas, *Suomalaisen aviorakkauden ja seksuaalisuuden historia. Avioliitto- ja seksuaalikäytymisiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta nykypäivään*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 27, Helsinki 1993.

Nikunen, Kaarina & Paasonen, Susanna & Saarenmaa, Laura (toim.), *Jokapäiväinen pornomme – media, seksuaalisuus ja populaarikulttuuri*. Vastapaino: Tampere, 2005.

Näre, Sari, *Sota ja seksi - rintamamiesten seksuaalikerrontaa talvi- ja jatkosodan ajalta*. Tammi: Helsinki, 2016.

Sorainen, Antu, 'Siveellisyys ja seksuaalisuus Suomen rikosoikeustieteessä'. Teoksessa Pulkkinen, Tuija & Sorainen, Antu (toim.), *Siveellisyydestä seksuaalisuuteen- poliittisen käsitteen historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2011, 192–239.

Sundell, Henriikka, *"Oikealla asialla oikeaan aikaan" Sexpo 1969–2014*. Sexpo-säätiö: Helsinki, 2014.

Toskala, Antero, "Suhtautuminen seksuaaliseen poikkeavuuteen. Hoitomahdollisuuksien tarkastelua". Teoksessa Hytönen, Ylermi & Raitasalo, Aune & Tähtinen, Johanna (Toim.), *Seksologia*. Tammi: Helsinki, 1974, 251–263.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi: Helsinki, 2018.

Waris, Elina, 'Tytöt, pojat ja yhteisö'. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. SKS: Helsinki, 2003, 109–128.

III Internetlähteet

Väestöliiton määritelmä seksille, <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaaliterveys/nuori-ja-seksuaaliterveys/seksi/> (Luettu 26.4.2022)

Väestöliiton tuottama artikkeli pornosta, <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/mita-on-porno/> Julkaistu 19.10.2018 (Luettu 26.4.2022).

Väestöliiton tuottama seksuaalisuuden sanakirja, <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/seksuaalisuuden-sanakirja/> Julkaistu 15.10.2018 (Luettu 29.4.2022)

Aunila, Seija, ”Sukupuolielämän kirjelaatikko” <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2006/09/08/sukupuolielaman-kirjelaatikko> Julkaistu 08.09.2006 (Luettu 15.10.2022).

Artikkeli FINSEX-hankkeesta, <https://www.vaestoliitto.fi/tutkimus/perheiden-hyvinvointi/finsex/> (Luettu 10.11.2022).

Laki epäsiiveellisten julkaisujen levittämisen ehkäisemisestä 23/1927. Annettu Helsingissä 28. päivänä tammikuuta 1927. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1927/19270023>

Tilastokeskuksen rahanarvomunnin <https://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvonmuunnin.html> (Luettu 20.3.2023).

Sommar, Heidi, ”Bees & Honey -palstan Eki oli teinien turvana vuodesta 1974” <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/05/25/bees-honey-palstan-eki-teinien-turvana-jo-vuodesta-1974>, Julkaistu 25.05.2011 (Luettu 5.4.2023).

Väestöliiton tuottama artikkeli fetissin määritelmästä <https://www.hyvakysymys.fi/video/mika-on-fetissi/>, Julkaistu 23.09.2019 (Luettu 10.4.2023).

Seta: Vuosikymmen terveiden kirjoissa – transvestisuuden ja fetissien tautiluokituksen poistamisesta 10 vuotta, <https://seta.fi/2021/05/12/vuosikymmen-terveiden-kirjoissa-transvestisuuden-ja-fetissien-tautiluokituksen-poistamisesta-10-vuotta/>, Julkaisut 12.05.2021 (Luettu 15.4.2023).